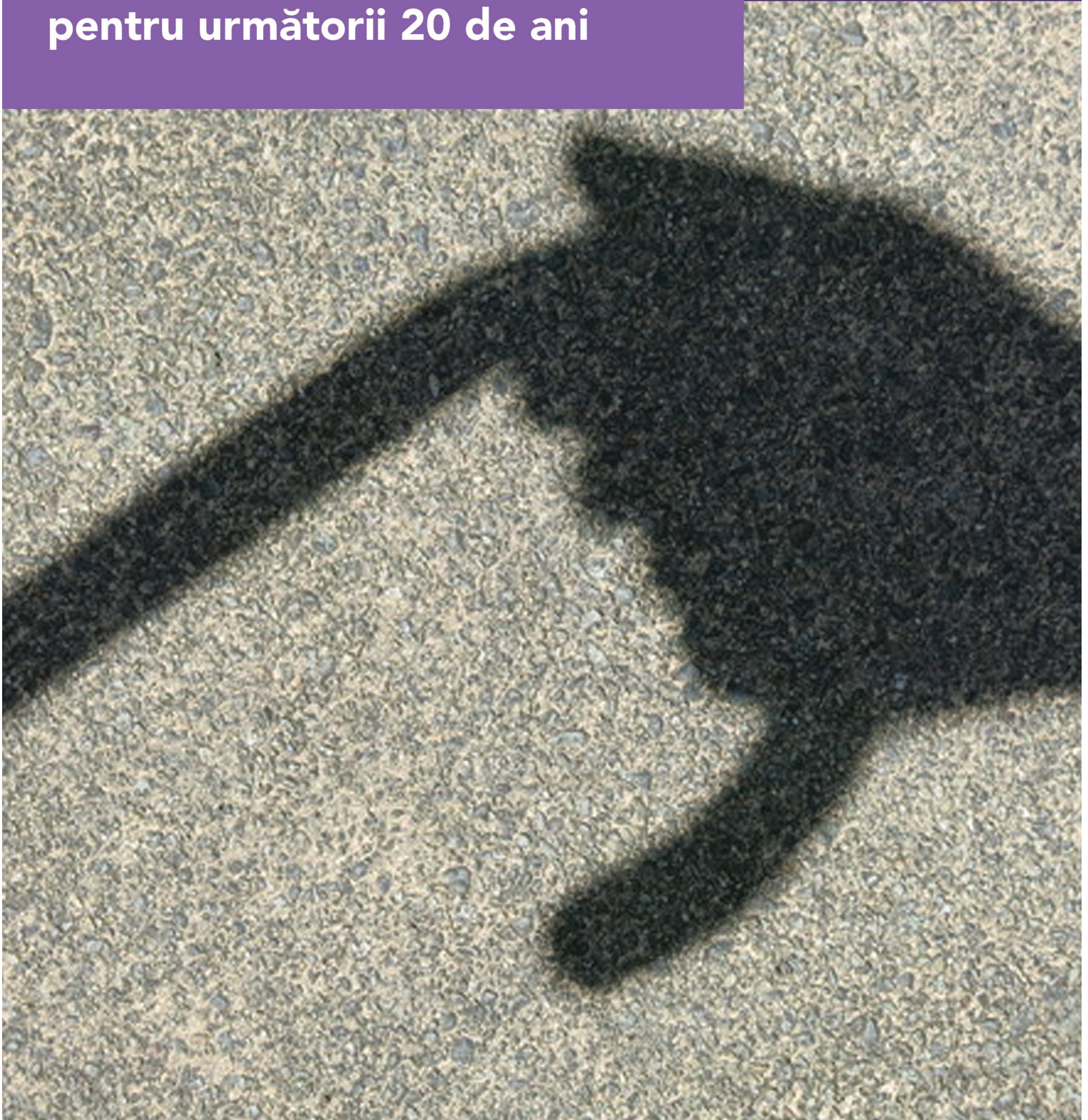

Alternative și compromisuri în sistemul românesc de pensii pentru următorii 20 de ani

PROGRAMUL DE COOPERARE ELVEȚIANO-ROMÂN
SWISS-ROMANIAN COOPERATION PROGRAMME

Alternative și compromisuri în sistemul românesc de pensii pentru următorii 20 de ani

Autori:
Victor Giosan
Ciprian Ciucu

Acest document a fost elaborat în cadrul proiectului „Reforma pensiilor – de la experți la public” co-finanțat printr-un grant din partea Elveției prin intermediul Contribuției Elvețiene pentru Uniunea Europeană extinsă.

1. Introducere

Deși, pe termen scurt, România a îndepărtat pericolul colapsului sistemului de pensii, pe termen mediu și lung, sustenabilitatea acestuia este încă pusă în discuție. Pe fondul unei rate de ocupare a forței de muncă cu tendințe negative, pe fondul îmbătrânirii rapide a populației și a unei involuții demografice ce se anunță dezastruoasă (Institutul Național de Statistică prognozează că populația va scădea până în anul 2060 cu circa șapte milioane persoane¹), sistemul de pensii nu va mai reuși să ofere protecția socială necesară viitorilor pensionari și va deveni o piatră de moară de gâtul economiei (afectând investițiile în sectoare productive și crescând fiscalitatea). După recalcularea sistemului de pensii din anul 2010, acesta a devenit mai echitabil, fiind relativ simplu de aplicat și mai ușor de înțeles. În acest context măsurile din ultimii ani au favorizat **sustenabilitatea**.²

Cu toate acestea, în jurul anului 2030, acesta își va atinge limitele și este posibil ca, în lipsa unor schimbări care să intervină în dinamica demografică și economică curentă, să nu fie suficient pentru ca statul să poată asigura pensii adecvate așteptărilor populației. Dacă procentul contribuțiilor va rămâne constant și piramida demografică inversată (baza formată din beneficiari fiind sus, iar vârful reprezentat de contribuitori fiind în jos), fondul de pensii de tip *pay as you go*³ (PAYG) va intra automat în deficit.

În acest moment sistemul de pensii nu se auto-susține complet. Transferăm de la bugetul de stat aproximativ 2,5% din PIB. Dacă procentul s-ar ridica la cca. 3%, pot apărea probleme serioase de echilibru (cu efecte ce vor fi resimțite în economie – creșterea fiscalității, reducerea investițiilor, etc.), iar dacă ar ajunge spre 4%, echilibrul ar fi pierdut. Acum, transferurile asigură un grad optim de adecvare a pensiilor, iar România nu ar fi avut probleme cu transferurile, dacă nu ar fi intervenit criza economică globală din 2008, aceasta afectând economia și, implicit, veniturile la buget.

Schimbările necesare sunt structurale și depășesc instrumentele de gestiune propriu-zisă ale unui sistem de pensii: pentru a asigura un sistem de pensii adecvat, pe termen lung, avem nevoie de (1) avansuri în productivitatea muncii, (2) creșterea ratei de ocupare / a populației active, (3) politici de imigrație atractive.

Decidenții și experții în sisteme de pensii își pun astăzi speranța în *efectul de cohortă*: variații de comportament (inclusiv pe piața muncii) între generații diferite, care au împărțit experiențe intra-generaționale comune, dar diferite față de ale altor generații. Practic, se așteaptă de la generația tânără să fie mai productivă decât cea vârstnică. Nu neapărat să muncească mai mult, dar să fie mai productivă: cohortele noastre sunt diferite de cohortele părinților noștri. Productivitatea este astăzi mai mare, iar generațiile active de astăzi trebuie să rămână în activitate mai mult timp.

Cadrul legal curent este mai puțin deschis către pensionarea anticipată decât era acum 10-15 ani. Politicile tranziției din anii '90 au favorizat un tip de comportament care îi scotea pe oameni mult mai devreme din viața activă și care a pus presiuni mari pe sustenabilitatea și

---

¹ Proiectarea populației României la orizontul anului 2060 (INS, 2013)

² Influențată de filosofia promovată de Banca Mondială, Fondul Monetar Internațional și Comisia Europeană

³ Bazat pe solidaritatea între generații

robustețea sistemului de pensii. Acum, pensionarea anticipată este puternic descurajată, iar legislația curentă generează comportamente diferite cohortelor de populație activă. Din anul 2005, curba de pensionare anticipată a scăzut constant, iar tendința se menține. Anticipata integrală este foarte restrictivă, penalitățile fiind foarte puternice.

Sistemele de pensii sunt rezultanta tensiunii dintre echitate și sustenabilitate și reflectă opțiunile politice ale guvernanților. Atunci când echitatea socială este favorizată, bugetele statelor (procentul de cheltuieli din PIB) sunt afectate, iar atunci când sustenabilitatea este pusă pe prim plan, acest fapt poate avea consecințe sociale grave.

Economisirea, *economisirea din timp*, este o componentă extrem de importantă a sistemelor de pensii, pentru ca acestea să nu devină majoritar dependente de transferuri de la bugetul de stat și să afecteze, astfel, buna funcționare a altor sisteme (sănătate, mediul economic, etc.). În acest raport punem și răspundem la întrebări fundamentale precum: Care este limita suportabilității transferurilor? Care sunt principalele tendințe pe piața ocupării? Care sunt tendințele demografice? Va atinge România ținta EU 2020? Poate fi sistemul de pensii echilibrat? Ce soluții avem la dispoziție?

România are mare nevoie de o dezbatere informată asupra viitorului sistemului de pensii, dezbatere care până acum, din cauza complexității subiectului, a fost dusă în special de către experți și funcționari publici. **Este nevoie ca dezbaterea să ajungă la public.** Poate părea nerealist să ne propunem să avem la nivelul societății românești un **acord implicit de ne-abuzare și raționalitate a sistemului** (această abordare este funcțională în sistemele puternic protective, cum sunt cele din țările nordice): generația activă de astăzi este de acord să plătească pentru sistemul de protecție, în măsura în care generația non-activă de astăzi nu abuzează de acesta, astfel încât să nu se creeze dezechilibre majore care să împiedice generația viitoare activă să poată susține financiar sistemul și generația activă de astăzi să se trezească în afara consensului social inițial – cu alte cuvinte, păcălită.

Pensiile sunt întotdeauna o temă predilectă pentru campaniile electorale, politicienii promițând neconținut pensii mai mari unui electorat pe care îl răsplătesc/cumpără. În acest raport și în proiectul în care acest raport este produs⁴, politicienii vor fi tratați atât ca decidenți, cât și ca public care trebuie să înțeleagă urgența problemei: dacă nu se iau măsuri acum (măsuri care depășesc competențele unui singur minister), România va avea mari probleme în viitorul mediu.

O astfel de reformă este un subiect sensibil atât pentru politicieni (mai ales că aceștia gândesc cel mult pe cicluri electorale, iar noi avem nevoie de politici care să producă efecte peste 3-5 cicluri electorale), cât și pentru societate. Politicile publice în domeniul pensiilor trebuie să concilieze interesul pentru reducerea cheltuielilor cu pensiile de la bugetul public cu dreptul la pensie decentă pentru cetățeni; trebuie să se

Populația vârstnică (65 ani și peste)

Populația vârstnică a crescut continuu din anul 2002, atât numeric, cât și procentual, de la 14,1% în 2002, la 16,1% în 2011. În viitor, procesul de îmbătrânire demografică va continua, însă cu intensități diferite. Pentru populația în vârstă de 65 ani și peste, este anticipată o creștere numerică continuă.

(INS, 2013)

⁴ *Reforma pensiilor – de la experți la public*, proiect implementat de Centrul de Resurse pentru participare publică și Centrul Român de Politici Europene și finanțat printr-un grant din partea Elveției prin intermediul Contribuției Elvețiene pentru Uniunea Europeană extinsă.

bazeze, pe de o parte, pe date statistice clare și pe informații relevante privind impactul măsurilor proiectate și, pe de altă parte, pe dezbateri aprofundate în societate.

Perspectiva demografică a României este proastă. Pierdem masiv populație activă prin migrație. Din anul 1990, am pierdut aproximativ 2 milioane de oameni activi. Dacă acest ritm se va menține, *contributorii* se vor reduce disproporționat cu *beneficiarii*, iar sustenabilitatea va fi afectată. Mecanic (excluzând migrația), sistemul de pensii se prefigurează sustenabil până la nivelul anului 2030. Una dintre cauze este că speranța de viață în România este încă mică – numărul de ieșiri (decese) este mare. Efectul migrator este greu de estimat pe termen lung/mediu, fiind foarte dependent de factori exogeni: conflicte, calamități, tendințe globale. În orice caz, dacă România se va transforma din țară de tranzit în țară de destinație, forța de muncă va veni, cel mai probabil, din Asia sau Africa⁵.

Pe piața muncii situația este staționară: de ani buni, rata de ocupare se înscrie în aceiași parametri; nu generăm locuri de muncă și suntem încă departe de țintele din strategia UE 2020.

Măsuri cu potențial de a influența în bine sustenabilitatea sistemului de pensii mai sunt:

- Stimularea creșterii gradului de ocupare;
- Reducerea contribuției la asigurările sociale (CAS) angajat/angajator;
- Creșterea salariului minim pe economie;
- Măsuri de îmbunătățire a colectării CAS.

Nu ne mai putem baza pe măsuri precum (au fost luate, au eșuat până acum sau nu sunt plauzibile):

- Stimularea creșterii demografice;
- Măsuri administrative de reducere a economiei gri/negre;
- Creșterea vârstei de pensionare (*deja e ridicată*);
- Creșterea vechimii obligatorie pentru pensie integrală (*deja e ridicată*).

Discuțiile despre sistemul de pensii din România sunt printre cele mai frecvente și mai aprinse în ultimii 20 de ani, fără ca acest lucru să genereze politici coerente și stabile pe termen lung. Conform lui M. Șeitan, M. Arteni și A. Nedu⁶ se pot identifica patru perioade de evoluție a sistemului de pensii, în anii de după 1990:

- 1) **Perioada 1990 – 2000**, caracterizată de acțiuni contradictorii, ad-hoc și fragmentate, care au afectat grav sustenabilitatea sistemului public de pensii. În principal în această perioadă s-au luat măsuri care au avut ca efect dublarea numărului de pensionari (în condițiile reducerii vârstei medii reale de pensionare), înjumătățirea contribuabililor la sistemul public de pensii, creșterea contribuțiilor de asigurări sociale de la 14% în 1990 la 35% în 2002 și erodarea semnificativă a raportului pensie/salariu și a puterii de cumpărare a salariilor (vezi graficele 1-3).

⁵ BBC Documentary – Overpopulated, 2013 https://www.youtube.com/watch?v=Mz_kn45qvlv

⁶ **Evoluția demografică pe termen lung și sustenabilitatea sistemului de pensii** – Mihai Șeitan, Mihaela Arteni și Adriana Nedu, Editura Economică, București 2012, pag. 18-23

- 2) **Perioada 2001 – 2005**, când sub presiunea realităților, s-a început implementarea unei reforme complexe a sistemului de pensii, având la bază Legea 19/2001. Principalele caracteristici ale acesteia au fost:
- Creșterea vârstei standard de pensionare la 60 de ani pentru femei și 65 de ani pentru bărbați, gradual până în 2014;
  - Introducerea sistemului de puncte în determinarea pensiei, care face o legătură directă între contribuții și nivelul beneficiilor;
  - Creșterea perioadei minime de contribuție la 15 ani, gradual până în 2014.
- 3) **Perioada 2005-2010 caracterizată prin realizarea sistemului de pensii multi-pilon** (*pilonul 1* fiind pensiile de stat de tip PAYG, *pilonul 2* al fondurilor de pensii administrate privat și *pilonul 3* al pensiilor facultative private); introducerea pensiei sociale garantate; creșterea spectaculoasă a punctului de pensie și implicit a pensiei medii în anii 2007-2009 (vezi graficele 1-3), care practic s-a dublat în termeni reali. Deciziile din anii 2007-2008 vor avea un impact dramatic asupra sustenabilității sistemului de pensii, în condițiile deficiențelor sale structurale și ale impactului pe termen scurt și lung a crizei economice globale din anii 2008-2009.
- 4) **Perioada 2010-2011**, care a **s-a concentrat pe sustenabilitatea sistemului de pensii** în condițiile constrângerilor financiare generate de criza economică globală din anii 2008-2009, a constrângerilor economice specifice României și a constrângerilor structurale demografice. Astfel a fost adoptată legea 263/2010 privind sistemul unitar de pensii, care s-a concentrat pe următoarele aspecte:
- Menținerea creșterii vârstelor standard de pensionare pentru femei și bărbați în general și în special pentru cei angajați în sistemul de apărare națională, ordine publică și siguranță națională;
  - Integrarea sistemelor speciale de pensii în sistemul unitar public;
  - Procedura de stabilire a punctului de pensie, astfel încât legătura cu evoluția salariului mediu pe economie să fie mai slabă;
  - Creșterea bazei fiscale a contribuțiilor de asigurări sociale;
  - Descurajarea pensionărilor anticipate și a celor de invalidate.
- Totodată a fost creat și Fondul de garantare a drepturilor din sistemul de pensii private, prin adoptarea Legii 187/2011.

Efectele tuturor acestor evoluții contradictorii pot fi sintetizate astfel:

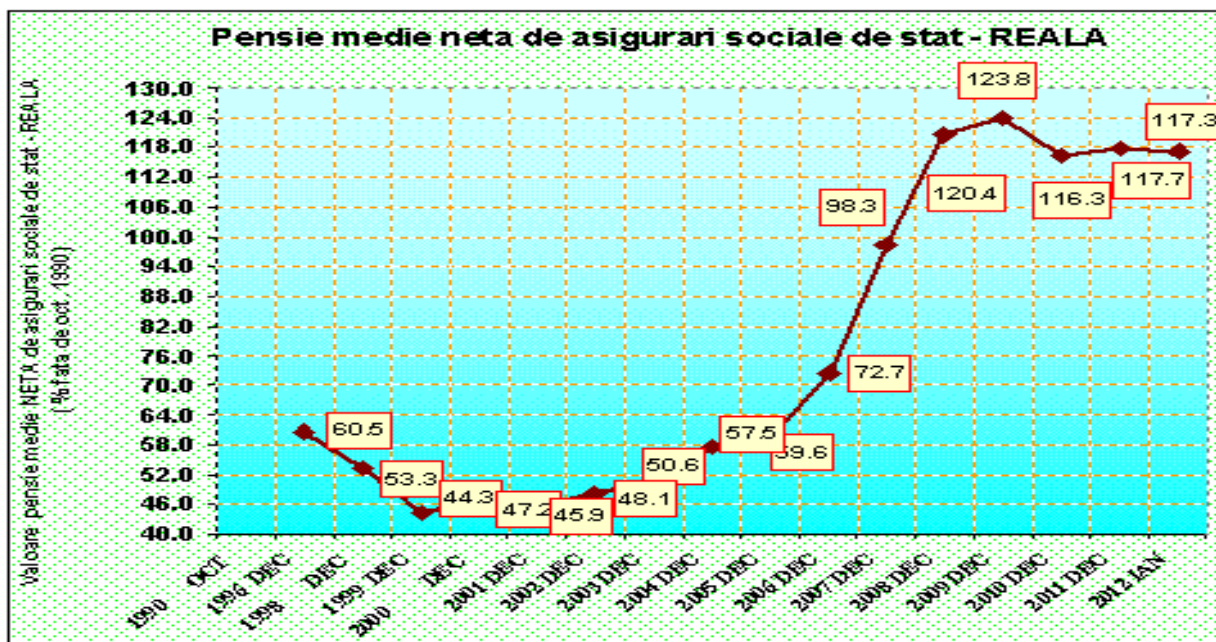
- a) Creșterea numărului total de pensionari de la 3,58 milioane în 1990 la 5,401 milioane în noiembrie 2013 (+50,8%) în condițiile scăderii numărului de salariați de la 8,156 milioane în 1990 la 4,378 milioane de salariați în septembrie 2013 (- 46,32%);
- b) Rata de dependență⁷ a scăzut de la 3,43 în 1990 la 0,92 în 2011 și 0,93 în 2013;
- c) Vârste efective de pensionare mult sub vârsta standard de pensionare: în 2009 diferențele erau între 5 și 7 ani⁸;

⁷ Rata de dependență reprezintă raportul dintre numărul mediu de salariați și numărul mediu de pensionari. Pentru definirea completă a acestor 2 indicatori vezi **Evoluția demografică pe termen lung și sustenabilitatea sistemului de pensii** – Mihai Șeitan, Mihaela Arteni și Adriana Nedu, Editura Economică, București 2012, pag. 27, tabelul 3.1.

⁸ **Evoluția demografică pe termen lung și sustenabilitatea sistemului de pensii** – Mihai Șeitan, Mihaela Arteni și Adriana Nedu, Editura Economică, București 2012, pag. 28

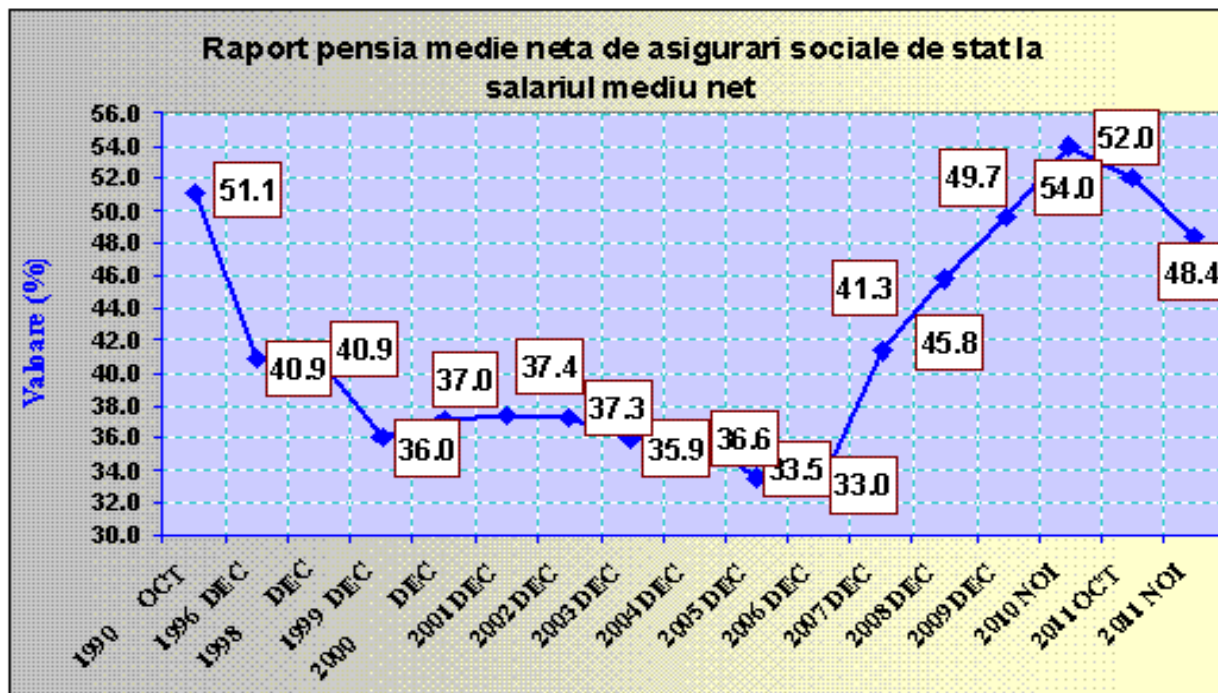
- d) Scăderea dramatică a pensiei medii reale nete (1990 – 100%) pe perioada 1990-2000 (minim de 44,3% în 2000), ușoara creștere a acestora pe perioada 2001-2006 (57-58% în 2006), apoi creșterea spectaculoasă din anii 2007-2009 (maximum fiind atins în 2010 la 123,8%) și relativa stabilizare din anii 2011 -2012 în jurul valorii de 117%;
- e) Rata de înlocuire calculată pe baza pensiei medii pentru limită de vârstă și salariul mediu net a evoluat de la 48,6% în 2000, la 65,3% în 2010 și 58,2% în 2013 (pe baza salariului mediu net pe primele 9 luni ale anului). *Rata de înlocuire reprezintă raportul dintre valoarea pensiei (medii simple, medii pentru limită de vârstă și perioadă completă de cotizare) și valoarea salariului mediu (brut sau net), cu alte cuvinte cât din valoarea salariului mediu brut/net este înlocuită de pensia medie. Am preferat valoarea salariului net pentru că reflectă mai bine rata de înlocuire (salariul brut are în structura sa 30% impozite, pe când pensia medie nu are decât o componentă foarte mică de impozit – ea este sub valoarea de 1000 RON de la care se aplică impozit pe venit).*

Grafic 1

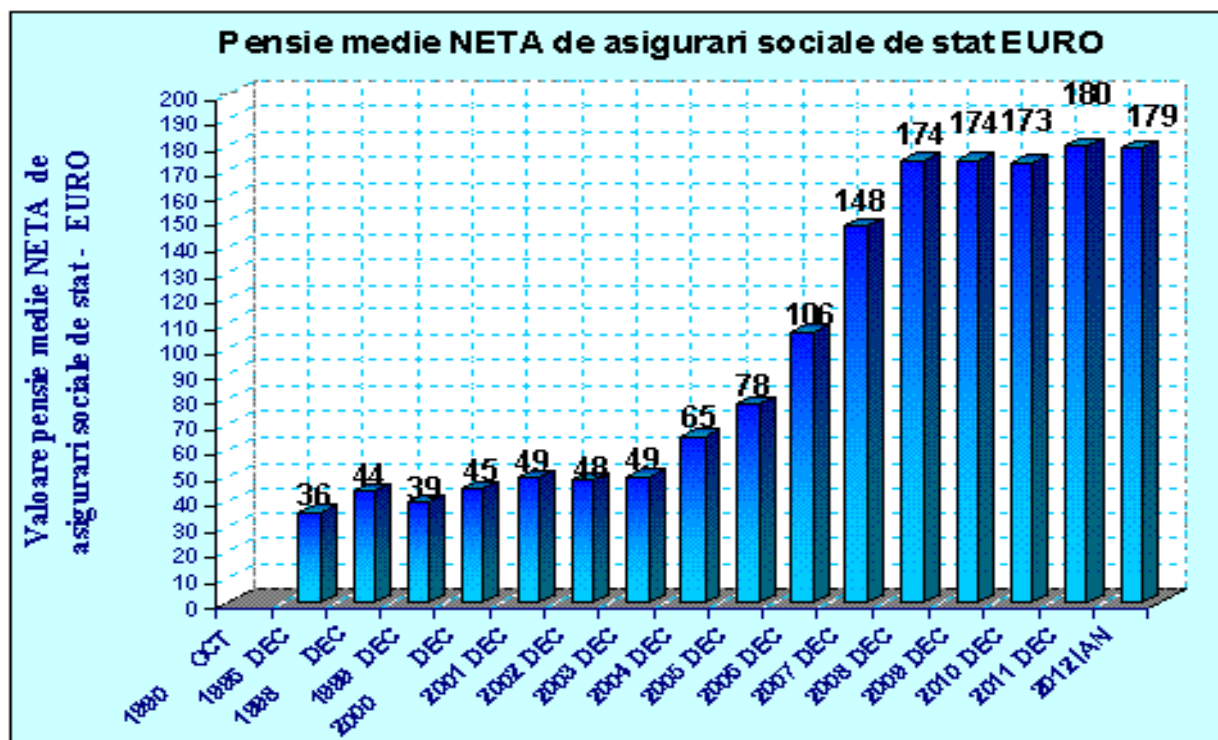
Sursa: Casa Națională de Pensii Publice

Grafic 2

Sursa: Casa Națională de Pensii Publice

Grafic 3

Sursa: Casa Națională de Pensii Publice

2. Elementele esențiale ale principalelor studii realizate în domeniu în ultimii ani

În ultimi ani au apărut mai multe studii care se referă în mod detaliat la alternative de politici publice în domeniul pensiilor. Astfel în 2012 Expert Forum publică Working Paper 3 intitulat „Cine va plăti pensiile „decreștelor” în 2030? Situația României în contextul comparativ UE și 7 scenarii de evoluție ale sistemului public de pensii”. Așa după cum spune și titlul studiului prezintă 7 scenarii diferite referitoare la viitorul sistemului public de pensii, așa cum rezultă din tabelul de mai jos:

Tabelul 1

Șapte scenarii – Efecte pe termen lung asupra sistemului public de pensii din România			
SCENARIII	Deficitul fondului de pensii	Pensia ca % din salariul mediu brut (în prezent 37%)	Probabilitate
1. Scenariu de bază: păstrarea legislației în forma actuală	Max 2.5% din PIB în 2019. În 2042, fondul ajunge la un deficit de circa 1,2% din PIB.	Va descrește până la 24% în 2031. În 2032 cu veniturile adiționale din pilonul II ajunge la 34%. Până în 2042, tendința descrescătoare se păstrează până la 26%.	+++
2. Creșterea vârstei de pensionare în funcție de speranța de viață la 65 de ani	După un deficit maxim de 2% din PIB în 2019, fondul se echilibrează din 2035.	Rămâne la fel ca în scenariul de bază.	++
3. Modificarea algoritmului de indexare a pensiei, prin devansarea indexării cu inflația	După un deficit maxim de 2% din PIB în 2017, acesta se reduce la cca. 0,4% din PIB.	Rata de înlocuire a salariului prin pensie va avea un trend descrescător ajungând la 25% în 2042.	-
4. Modificarea algoritmului de indexare a pensiei prin fixarea pensiei la 45% din salariul mediu brut	Va produce un deficit de circa 8,5% din PIB.	Rata de înlocuire este de 45%.	+
5. Schimbarea pilonului II de pensii prin înghețarea cotelor alocate la 3,5% sau prin naționalizarea integrală a pilonului	Înghețarea cotei va reduce deficitul cu cca. 0,4% din PIB față de scenariul de bază. Naționalizarea va duce la reducerea deficitului cu cca. 1% față de scenariul de bază.	Pensiile în plată după 2032 vor fi mai mici cu 12% în cazul înghețării și 33% în cazul naționalizării față de scenariul de bază.	++
6. Reducerea nivelului total al contribuțiilor către sistemul de pensii	Deficitul sistemului public de pensii va atinge un vârf de 3,4% în 2025. Comparativ cu scenariul de bază, deficitul crește în medie cu 0,75% pe orizontul de timp 2012-2042	Rămâne la fel ca în scenariul de bază.	++
7. Creșterea cotelor din contribuții direcționate către pilonul II la 10%	Comparativ cu scenariul de bază, deficitul poate crește cu 0,62%.	Rata de înlocuire a salariului prin pensie se îmbunătățește cu aproape 2%.	-

Sursa: Expertforum

Concluzia studiului este că în funcție de orientarea politică/ideologică (stânga-dreapta) se va pune accentul **fie pe componenta socială** (o valoare cât mai mare pentru pensia medie) și din această perspectivă cel mai bun scenariu este scenariul 7, **fie pe componenta de reducere a deficitului** unde cea mai bună alternativă este scenariul 2 - Creșterea vârstei de pensionare în funcție de speranța de viață la 65 de ani.

Cele mai proaste scenarii ar fi 4 (legarea pensiei medii de creșterea salariilor) – care ar produce deficite uriașe - și 5 (eliminarea parțială sau totală a pilonului 2) – care ar conduce la reducerea pensiei cu 1/3 și pierderea încrederii publicului și investitorilor în credibilitatea politicilor publice românești.

Studiul publicat în 2012 „*Evoluția demografică pe termen lung și sustenabilitatea sistemului de pensii*” de Mihai Șeitan, Mihaela Arteni și Adriana Nedu, reprezintă o descriere foarte detaliată a sistemului actual de pensii, a tendințelor demografice (dar fără să utilizeze datele recensământului din 2011), a principalelor probleme identificate, **precum și a unor posibile soluții** pentru îmbunătățirea sustenabilității financiare a sistemului de pensii. Dintre acestea evidențiem:

- 1) Creșterea numărului de contribuabili la sistemul de pensii, pornind de la creșterea graduală a ratei de ocupare prin atingerea țintei stabilite în Strategia Europa 2020 de 70%;
- 2) Scăderea numărului de pensionari de invaliditate frauduloase și a pensionărilor anticipate;
- 3) Extinderea sistemului contributiv pentru pensiile agricole;
- 4) Prelungirea vieții active a persoanelor care au atins vârsta de pensionare;
- 5) Întărirea capacității administrative și profesionale a organismelor de prognoză – Comisia Națională de Prognoză.

În 2009 Comisia Prezidențială pentru Analiza Riscurilor Sociale și Demografice a publicat raportul „*Riscuri și inechități sociale în România*”, unde în capitolul III.4 este analizat sistemul de pensii din România. Analiza pornește de la constatarea că „sistemul de pensii va constitui piatra de încercare a fiecărei guvernării din următorii 50 de ani” și pe lângă alte probleme critice deja menționate (creșterea numărului de pensionari simultan cu reducerea numărului de contribuabili la sistemul de asigurări sociale, incidența foarte ridicată și frauduloasă a pensionărilor de invaliditate), ea evidențiază încă un aspect major cu impact pe termen lung privind incluziunea socială: **mai puțin de jumătate din populația activă este asigurată pentru pensii** (5 milioane din peste 10,5 milioane – cifrele din raport corespund situației din anul publicării). Printre principalele recomandări ale raportului semnalăm:

- a) Integrarea sistemelor speciale de pensii în sistemul public și eliminarea privilegiilor;
- b) Introducerea unor măsuri și limite parametriche ale unor indicatori fundamentali pentru sistemul de pensii;
- c) Creșterea numărului de contribuabili în sistemul de asigurări sociale;
- d) Creșterea pe termen lung a numărului de salariați cu forme legale – reducerea economiei informale;
- e) **Promovarea principiului bătrâneții active** și stimularea persoanelor care au atins vârsta de pensionare să lucreze, mai ales în domeniile cu deficit de forță de muncă;

- f) **O politică coerentă de imigrare** pentru a substitui criza de forță de muncă generată de emigrare și evoluțiile demografice – astfel imigranții ar deveni contribuitori la sistemul public de pensii;
- g) Creșterea ratei de colectare a cotizațiilor de asigurări sociale;
- h) O politică demografică eficientă, bazată pe stimularea natalității;
- i) Creșterea vârstei medii reale de pensionare de la aproximativ 54 de ani spre o medie de 60 de ani.

Migrația forței de muncă

Aderarea României la Uniunea Europeană și, implicit, dobândirea de către cetățenii români a dreptului la liberă circulație și rezidență au provocat o migrație a forței de muncă autohtone către piețele altor state membre, fapt ce a condus la apariția unor deficite în unele domenii de activitate. În luna ianuarie a acestui an toate Statele Membre au înlăturat restricțiile de muncă pentru cetățenii români iar fenomenul de drenare a forței de muncă va continua. În contextul unei Europe a cărei populație îmbătrânește, România se confruntă cu acest fenomen la fel ca și majoritatea statelor membre iar imigrația poate reprezenta o parte dintr-un pachet de măsuri care pot îmbunătăți forța de muncă și spori numărul contribuabililor.

În ultimii ani, deși România și-a păstrat, în mare măsură, caracterul de stat de tranzit, aceasta a început să devină tot mai mult un stat de destinație. Printre principalele scopuri pentru care străinii și-au stabilit reședința temporară pe teritoriul României regăsim și angajarea în muncă.

Strategia propune evaluarea anuală a pieței de muncă autohtone pentru identificarea domeniilor deficitare în vederea atragerii forței de muncă în aceste domenii, dar nu am găsit evidențe că acest lucru se întâmplă.

Sursa: Sinteză realizată pe baza Strateiei Nationale privind Imigratia pentru perioada 2011-2014

Îmbătrânirea activă

Îmbătrânirea activă se referă la contribuția adusă de persoanele în vârstă societății, atât prin participarea pe piața muncii, cât și prin intermediul activităților de voluntariat și a implicării în viața propriei familii și comunități. Programele de voluntariat sau de învățare continuă la nivelul comunității reprezintă modalități reale de incluziune socială, completând formele de asistență socială specifică grupului.

România, ca și celelalte state europene, se confruntă deja cu consecințele economice și sociale complexe ale procesului de îmbătrânire demografică: conform INS, asistăm la **reducerea ponderii populației tinere**, de 0-14 ani, de la 23,7% (în 1990) la 15,0% (în 2012) și **creșterea ponderii celei vârstnice**, de 65 ani și peste, de la 10,3% (în 1990) la 15,0% (în 2012). Pentru prima dată în ultimii 40 de ani, la 1 ianuarie 2012 ponderea populației tinere este egală cu ponderea populației vârstnice (15,0%), estimându-se ca până în anul 2060 procentul să crească la 30%.

O astfel de creștere va duce la o mărire a raportului dependenței, cu un număr tot mai mic de angajați susținând un număr tot mai mare de pensionari, ceea ce ar putea duce mai departe la o creștere a taxelor pentru a acoperi costurile crescute din sistemul sănătății și cel al protecției sociale. Toate acestea în contextul în care cele mai mari scăderi ale ratei totale de ocupare în muncă în anul 2012 au fost înregistrate la persoanele între 55 și 64 de ani, iar numărul tinerilor angajați este cu mult mai mic față de Uniunea Europeană. În România, în anul 2012, 4,3 milioane de angajați plăteau contribuții pentru 5,3 milioane de pensionari. Analistii economici susțin că aceasta este cea mai gravă anomalie a economiei și a societății românești.

3. Prezentare generală a domeniului – sistemului de pensii

Există⁹ mai multe tipuri de clasificări ale sistemelor de pensii; astfel în Uniunea Europeană (mai ales în vechile țări membre) se folosește o clasificare în trei piloni:

- pilonul 1 - pensii reglementate,
- pilonul 2 - pensii ocupaționale stabilite prin contract de muncă și
- pilonul 3 - scheme individuale de pensii private, fără legătură cu ocupația.

Tot trei piloni folosește și clasificarea Băncii Mondiale, dar reprezentând altă tipologie:

- pilonul 1 - pensiile publice de tipul Pay As You Go (PAYG) administrate public,
- pilonul 2 - sunt sisteme de pensii administrate privat - prin care o cotă a contribuțiilor de asigurări sociale sunt administrate de fonduri de pensii private și
- pilonul 3 - pensiile private facultative individuale sau, pe scurt, privat-voluntar.

Țările din centrul și estul Europei au adoptat în general modelul Băncii Mondiale și au introdus reforme ample în acest sens începând cu sfârșitul anilor '90 și mai ales în anii 2000. Din alte perspective, sistemele de pensii se diferențiază în funcție de: sursa de finanțare (publică sau privată), modalitatea de finanțare (PAYG – funcționează pe principiul solidarității inter-generaționale - salariații de azi plătesc pensiile pensionarilor de astăzi, pe baza unui aranjament informal garantat de stat că salariații de mâine le vor plăti și lor pensiile - sau finanțate direct din bugetul de stat pentru anumite categorii, de ex. funcționarii publici). Un alt criteriu important în clasificarea sistemelor de pensii îl reprezintă modul de determinare a pensiei – din această perspectivă se disting următoarele variante:

- a) Cu beneficii definite (BD) prin care se poate determina de la început valoarea pensiei, luând în calcul valoarea contribuției și durata perioadei de contribuție;
- b) Cu definirea contribuțiilor (CD = contribuții definite) prin care valoarea exactă a pensiei se va cunoaște numai la momentul pensionării în funcție de valoarea contribuțiilor și randamentul activelor fondului de pensii;
- c) Cu utilizarea contribuțiilor noțional definite (CND) prin care se simulează la nivel național un sistem de tip CD: fiecare participant are un cont noțional definit în care se colectează contribuțiile și guvernul stabilește o rentabilitate teoretică a acestor active;
- d) Pe bază de puncte (utilizat și de România) care este similar CND – beneficiarii cumulează în mod individual puncte, în funcție de valoarea contribuțiilor, iar guvernul fixează după o anumită regulă valoarea punctului de pensie (regula presupune și o procedură de indexare). Diferența față de CND este că evoluția valorii punctului de pensie nu este stabilită de randamentul (nici real pe piață, nici teoretic simulat de guvern) al activelor cumulate (contribuții cumulate), ci prin decizii administrative, în funcție de capacitatea bugetului de pensii de stat sau a bugetului consolidat de a suporta un anumit nivel al valorii punctului de pensie. Evident un astfel de sistem este mai deschis deciziilor de politică publică ad-hoc și discreționare, însă prezintă

---

⁹ **Evoluția demografică pe termen lung și sustenabilitatea sistemului de pensii** – Mihai Șeitan, Mihaela Arteni și Adriana Nedu, Editura Economică, București 2012, pag 70-73

Cine va plăti pensiile „decrețelor” în 2030? - Expert Forum, Working Paper 3, București 2012, pag. 5-6

avantajul unei flexibilități și capacități de ajustare mai mari. Este sistemul astăzi în funcție în România.

În studiul **Reversals of systemic pension reforms in Central and Eastern Europe: Implications**, Eduard Whitehouse, șef al OECD Social Policy Division, face o analiză complexă a sistemelor de pensii din 8 țări noi membre ale UE, dintre care 4 sunt și membre ale OECD. Analiza pornește de la situația anterioară inversării temporare, parțiale sau definitive din evoluția reformelor în anumite state din regiune: Estonia (temporară – contribuțiile din pilonul 2 s-au îndreptat pentru o perioadă înapoi spre pilonul 1), Polonia (parțială – jumătate din contribuția pentru pilonul 2 a revenit definitiv în pilonul 1), Ungaria (definitivă – întreaga contribuție a pilonului 2 a revenit la pilonul 1 și activele acumulate sub pilonul 2 au fost naționalizate).

În tabelul 2 de mai jos se pot analiza diferitele sisteme de pensii stabilite după reformele susținute din ultimii 13-14 ani în țările noi membre ale UE. Se observă că toate au adoptat reforme inspirate din modelul Băncii Mondiale, toate încearcă să reducă riscurile unor sisteme de pensii exclusiv publice sau exclusiv private printr-un mix ce diferă ușor de la țară la țară și care are 3 componente de bază:

- a) În cazul a două țări: Estonia și Lituania avem o pensie socială minimă garantată;
- b) Toate țările au pilonul 1, unde însă variază sistemul de determinare finală a pensiei: BD, CND, puncte sau diverse combinații;
- c) Pilonul 2 bazat pe sistemul CD.

Ponderea acestor componente în structura pensiei finale variază iarăși de la țară la țară: Polonia are o pondere a pilonului 2 foarte mare (de aproape 60%), Bulgaria are cea mai mare pondere a *pilonului* 1 de peste 70%. Mai departe studiul face o serie de simulări extrem de interesante în ceea ce privește rata brută de înlocuire a câștigurilor salariale (vezi figurile 1 și 2 din Anexa 1), rata netă de înlocuire a câștigurilor salariale (vezi figura 3 din Anexa 1) și impactul pe termen lung al acestor reforme (vezi figurile 4 și 5 din Anexa 1). Ipotezele sub care sunt făcute aceste simulări sunt următoarele: indivizii lucrează de la vârsta de 20 de ani până la vârsta legală de pensionare și rămân în același punct al distribuției veniturilor de-a lungul întregii lor cariere (au același venit și cotizează în același procent la pensii); creștere anuală reală de 2% a câștigurilor salariale/venituri, un randament al activelor din pilonul 2 de 3,5% după scăderea costurilor de administrare, o rată de discount (sau rata dobânzii fără risc) de 2% și prognoze demografice derivate din prognozele Diviziei pentru Populație a Organizației Națiunilor Unite.

Rezultatele sunt extrem de interesante: cu trei excepții, Estonia, Lituania și Bulgaria (numai pentru venituri foarte mari) sistemele de pensii nu au și o componentă redistributivă – adică rata de înlocuire brută să scadă o dată cu creșterea venitului. În ceea ce privește România are una dintre cele mai bune rate de înlocuire (pe locul 2 după Ungaria, cu aproximativ 73%). În ceea ce privește rata de înlocuire netă România este pe primul loc (unde va fi în jur de 90%), urmată de Ungaria. Se observă că în cazul României, Ungariei sistemele de pensii nu au componentă redistributivă – ceea ce nu e cazul celorlalte țări (cu excepția Slovaciei unde în mod paradoxal rata de înlocuire netă crește odată cu venitul).

Din perspectiva termenului lung însă România stă destul de prost, cu una din cele mai abrupte creșteri ale ponderii cheltuielilor de pensii în PIB și în orizontul anului 2060 cu cea mai mare pondere a pensiilor în PIB: pilonul 1 cu peste 15% și pilonul 2 cu încă 2,5% - în total peste 17,5%, depășind nu numai pe toate celelalte țări analizate, dar și

media UE (care se stabilizează pe la 12% din PIB). Mai mult, trendul ponderii cheltuielilor cu pensiile în PIB în România este crescător și după 2060. Dintre țările analizate, numai Ungaria mai are o situație comparabilă, cu o pondere a cheltuielilor totale de pensii de peste 16% (peste media UE) în perspectiva anului 2060 și cu trend în continuare crescător. Celelalte țări reușesc să stabilizeze oarecum ponderea cheltuielilor cu pensiile în PIB: Bulgaria în jurul anului 2050 chiar la nivelul mediei UE; Letonia în jurul anului 2055 la un nivel de numai 10% din PIB și cu o tendință descrescătoare a ponderii *pilonului 1* în PIB; Lituania spre 2060, puțin peste media UE (de 12,5%), dar cu un trend crescător al ponderii *pilonului 1* în PIB; Estonia este campioană menținând ponderea cheltuielilor cu pensiile în PIB relativ constantă pe întreaga perioadă în interiorul unui „tunel” cuprins între 6% și 7% din PIB; Polonia se stabilizează și ea în jurul anului 2050 sub media UE și cu o pondere a *pilonului 1* în scădere; Slovacia are o pondere a cheltuielilor de investiții în PIB sub media UE, dar nu reușește stabilizarea acestora, trendul lor fiind ușor crescător și după 2060.

De remarcat că țările cu situația pe termen lung cea mai sustenabilă – adică cu o pondere cât mai redusă în PIB a cheltuielilor totale cu pensiile – au și ratele brute și nete de înlocuire cele mai mici.

În ceea ce privește România mai sunt câteva scurte remarci, legate atât de studiul OECD, cât și de alte date disponibile:

- a) Prognozele demografice utilizate de studiul OECD cu certitudine nu au folosit rezultatele ultimului recensământ și foarte probabil sunt mult mai optimiste decât prognozele Institutului Național de Statistică, publicate foarte recent (*vezi figura 6 și tabelele 4 și 5 din Anexa 1*) și care sunt extrem de pesimiste – în toate scenariile populația României va ajunge undeva între 12 și 14,3 milioane de locuitori, cu varianta cea mai probabilă la aproximativ 13 milioane. Ponderea populației de peste 65 de ani va crește de la 16,1% în 2011 la peste 26% în 2060 simultan cu scăderea ponderii populației cu vârsta între 15-64 de ani de la 68% în 2011 la puțin peste 61% în 2060.
- b) Ratele de înlocuire brută și netă din studiul OECD sunt semnificativ diferite definite în raport de cele utilizate în practică în România și ele sunt utilizate pentru a releva funcționarea unui model al sistemului de pensii, să evidențieze tendințele sale fundamentale, dar nu pot fi comparate cu valorile empirice ale indicatorilor ce poartă același nume calculați în România. Indicatorii OECD sunt într-un fel caracteristici „ideale” în sensul *weberian* al termenului, pentru a folosi la descrierea comportamentului de principiu al sistemului și nu a comportamentului de detaliu.
- c) Din această perspectivă studiul nu ia în calcul modificările empirice și de detaliu ale funcționării sistemelor de pensii – cum ar fi de exemplu înghețarea punctului de pensie din perioada 2011 – 2012 în România. Deci prognoza OECD nu poate da seama de corespondența în detaliu a unor valori parametrice influențate de viitoare decizii practice de politică publică în domeniul pensiilor care pot avea un efect de STOP & START.
- d) Conform analizei de principiu a OECD creșterea foarte puternică a punctului de pensie în perioada 2007-2008 a condus la creșterea ponderii cheltuielilor cu pensiile în PIB de la **aproximativ 5,8% în 2007 la aproximativ 8,5% în 2010**. Empiric

aceste date sunt extrem de apropiate de valorile de detaliu din *tabelul 2* – deci modelul aproximează bine realitatea.

- e) După 2010 se observă o relativă stabilizare a ponderii cheltuielilor cu pensiile în PIB, până spre 2020, în jurul nivelului de 8,7%, urmând ca apoi și mai ales după 2025 creșterea să devină puternică, făcând din România "campiona" grupului de țări analizate.
- f) Nivelul colectării contribuțiilor de asigurări sociale a scăzut în ultimii ani ca reflex al condițiilor economice mult mai aspre. Astfel conform *tabelului 8* (Anexa 2) cu date provenind de la Asociația pentru Pensiile Administrate Privat din Romania (APAPR), rata de colectare a contribuțiilor pentru pilonul 2 a scăzut de la 77%-79% în perioada mai-iulie 2008 la aproximativ 60% în perioada august – septembrie 2013. Îmbunătățirea colectării și revenirea spre ratele din 2008 este în această situație o acțiune obligatoriu de realizat pe măsura îmbunătățirii situației economice.

Toate datele de mai sus sunt confirmate de evoluțiile descrise în *tabelul 3* – este adevărat pe o perioadă scurtă de timp: 2008 – 2012. Chiar dacă se constată un reviriment în 2011-2012, datorat impactului Legii 263/2010 și a înghețării punctului de pensie coroborat cu rate ale inflației ceva mai ridicate decât cele prognozate.

În concluzie se poate pune întrebarea: sistemul actual de pensii al României (cu una din cele mai generoase rate, brute și nete, de înlocuire este sustenabil pe termen lung? Și dacă da, cu ce preț?

Tabel 2

Tara	Anul	Tipul de schema publica de pensie	Procentul de contributie pentru schema de CD	Structura Pensiei finale		
				De baza	Determinata de venituri	Contributii Definite
Estonia	2002	Baza + puncte	4%+2%	29.10%	28.20%	42.7%
Ungaria	1998	Beneficii definite	6%=> 8%	0%	56.4%	43.6%
Polonia	1999	Contributii Notionale Definite	7.30%	0%	41.5%	58.5%
Slovacia	2005	Puncte	9%	0%	47.6%	52.4%
Bulgaria	2002	Beneficii definite	2%=>5%	0%	71.5%	28.5%
Letonia	2001	Contributii Notionale Definite	2%=>10%	0%	56.0%	44.0%
Lituania	2004	Baza +Contributii Notionale Definite	3.5%=>5.5%	43.50%	15.1%	41.4%
Romania	2006	Puncte	2%=>6%	0%	63.8%	36.2%

Sursa: Eduard Whitehouse – *Reversals of systemic pension reforms in Central and Eastern Europe: Implications*, OECD Social Policy Division

Tabel 3

	2008	2009	2010	2011	2012
PIB	509,170,500,000	500,061,100,000	525,505,200,000	557,071,300,000	587,252,900,000
Venituri ASS	30,626,259,590	29,594,800,000	30,791,089,380	32,991,382,490	35,725,826,950
Varsaminte Pilonul 2	821,977,642	1,324,924,385	1,564,017,375	1,976,162,266	2,501,282,966
Subventii de la Bugetul de Stat	1,397,109,557	6,412,226,118	11,360,453,000	14,396,510,000	13,766,427,000
Cheltuieli Pensii	33,664,500,000	36,449,100,000	42,088,700,000	47,469,100,000	48,051,200,000
Excedent/Deficit 1, excluzind varasamintele la Pilonul 2	(3,038,240,410)	(6,854,300,000)	(11,297,610,620)	(14,477,717,510)	(12,325,373,050)
Excedent/Deficit 2, incluzind varasamintele la Pilonul 2	(2,216,262,768)	(5,529,375,615)	(9,733,593,245)	(12,501,555,244)	(9,824,090,084)
Pondere Excedent/Deficit 1 in Venituri ASS	-9.92%	-23.16%	-36.69%	-43.88%	-34.50%
Pondere Excedent/Deficit 2 in Venituri ASS	-7.05%	-17.88%	-30.08%	-35.75%	-25.70%
Pondere Excedent/Deficit 1 in PIB	-0.60%	-1.37%	-2.15%	-2.60%	-2.10%
Pondere Excedent/Deficit 2 in PIB	-0.44%	-1.11%	-1.85%	-2.24%	-1.67%
Ponderea cheltuielilor cu pensiile in PIB	6.61%	7.29%	8.01%	8.52%	8.18%

Sursa: Calcule proprii pe baza datelor INS, Ministerului Finanțelor Publice și Casei Naționale de Pensii Publice

4. Principiile de bază pe care sunt fundamentate alternativele de politici: echitatea și sustenabilitatea

---

Prezentul studiu are în centru 2 principii de bază care acționează divergent asupra bugetului alocat pensiilor: **echitatea și sustenabilitatea**. Echitatea pornește de la fundamentul sistemului PAYG: încrederea și solidaritatea inter-generațională – salariații de astăzi plătesc pensiile pensionarilor de astăzi (salariații de ieri) pe baza unui consens implicit, garantat de stat prin care sunt asigurați că pensiile lor de mâine vor fi plătite de salariații de mâine. Pentru ca acest sistem (elaborat la sfârșitul secolului XIX, când numărul potențialilor pensionari era scăzut, numărul salariaților, în special industriali creștea rapid, iar speranța de viață în general și cea la vârsta pensionării în special erau mici) să funcționeze sunt necesare câteva condiții:

- 1) **Un sistem protectiv (de pensii – pilonul 1) echitabil**, care funcționează transparent și predictibil și unde nivelul pensiei este strâns corelat cu anumite criterii clare și echitabile – cum ar fi nivelul și durata contribuției la sistem din perioada vieții active. Termenul contribuție nu trebuie înțeles strict financiar, ci și în termeni de costuri de oportunitate. De exemplu funcționarii publici, magistrații, militarii, cei angajați în sistemul de siguranță națională au costuri de oportunitate (valoarea lucrurilor sau activităților interzise, risc, s.a.m.d., o perioadă de viață activă mai scurtă) mai ridicate decât salariații obișnuiți;
- 2) **Un echilibru dinamic pe termen lung între salariații contribuabili** la sistemul de asigurări sociale și pensionarii – acest lucru presupune menținerea unui raport supra-unitar (mai mare de 1) permanent între cele 2 categorii. Cu cât valoarea raportului supra-unitar este mai mare cu atât sistemul este mai stabil și conferă mai multă încredere;
- 3) **Un echilibru dinamic în ceea ce privește durata vieții active și cea a vieții inactive**, de după pensionarea efectivă (deci încetarea oricărei activități) – ceea ce înseamnă creșterea (sau descreșterea) perioadei de viață activă în funcție de evoluția speranței medii de viață. Acest echilibru dinamic trebuie coroborat cu speranța de viață la vârsta standard de pensionare și cu raportul dintre salariați și pensionari pe termen lung;
- 4) **Un acord implicit de ne-abuzare și raționalitate a sistemului** (funcțională în sistemele puternic protective, cum sunt cele din țările nordice): generația activă de astăzi este de acord să plătească pentru sistemul de protecție, în măsura în care generația de non-activă de astăzi nu abuzează de acesta, astfel încât să nu se creeze dezechilibre majore care să împiedice generația viitoare activă să poată susține financiar sistemul și generația activă de astăzi să se trezească în afara consensului social inițial – cu alte cuvinte „păcălită”.

Pornind de la cele 4 caracteristici de mai sus putem vorbi de o echitate intra-generațională și una inter-generațională. **Echitatea intra-generațională** pornește de la criteriul 1) de mai sus și se referă la:

- a) Un sistem protectiv (de pensii *pilonul 1*) transparent, stabil și predictibil, unde nivelul protecției (al pensiei) este direct proporțional cu nivelul și durata contribuției – în sensul larg;
- b) Un sistem de pensii (*pilonul 1*) **cât mai unitar și cu cât mai puține „cazuri speciale”** (sau scheme speciale de pensionare);
- c) Diferențele dintre nivelul minim și maxim al protecției să fie sociabil acceptabile – discutăm de sistemul *pilonului 1* (PAYG) și nu de pilonii 2 (în cea mai mare parte) sau 3 (total) unde nivelul beneficiului este direct proporțional cu nivelul contribuției, perioada și randamentul investiției (evident totul relaționat cu riscul asumat și/sau garantat). *Pilonul 1* se bazează pe un consens social de protecție inter-generațională și nu pe decizii individuale de investiții.

La rândul ei **echitatea inter-generațională** se fundamentează pe primele 3 criterii și se referă la:

- a) Sistemul de protectiv (pensii *pilonul 1*) **trebuie să fie suportabil financiar pentru generația activă de astăzi, iar nivelul protecției să fie recunoscut ca rezonabil de către generația protejată** (pensionari);
- b) Sistemul de pensii (*pilonul 1* și contribuțiile pentru *pilonul 2*) nu trebuie să genereze datorii excesive pe termen lung. Aici trebuie făcute două mențiuni: în primul rând contribuțiile la *pilonul 2* sunt niște economisiri forțate, în cazul României, capitalizate și care vor produce efecte protective numai după 2032. Până atunci ele sunt costuri pentru sistemul PAYG, care trebuie compensate, fie prin subvenții de la buget, fie printr-o pensie medie netă actuală mai mică, fie prin creșterea contribuțiilor la sistemul de asigurări sociale – imposibil pentru România, având în vedere nivelul lor actual. Pentru următorii 20 de ani ar trebui ca valoarea actualizată a costurilor suplimentare determinate de *pilonul 2* (deficitul indus sistemului PAYG – în tabelul 3 diferența dintre Deficitul 1 și Deficitul 2) să fie cel puțin compensată de randamentele investiționale ale activelor colectate de către *pilonul 2* și administrată de fondurile private de pensii. Cifrele de până acum ale randamentelor investiționale ale activelor din *pilonul 2* sugerează că acest lucru se întâmplă (chiar cu o marjă semnificativă de 4%-5%), dar o schimbare de tendință în ceea ce privește creșterea deficitului public, care ar duce la costuri de finanțare (dobânzi) mai mari pot afecta negativ procesul descris. În al doilea rând creșterea ne-sustenabilă a deficitului bugetului consolidat și de aici a datoriei publice și a ponderii acesteia în PIB, ar conduce la o povară financiară tot mai mare pe umerii generației active următoare (oricum în condițiile României tot mai redusă numeric), care ar fi astfel și mai puțin capabilă și mai puțin dornică să respecte consensul de bază al sistemului PAYG;
- c) Raportul între resursele alocate *pilonului 1* și 2 influențează de asemenea echitatea inter-generațională: resurse mai mari alocate *pilonului 1* favorizează generația actuală de pensionari (deoarece prin intermediul acestui pilon sunt acoperite pensiile actualei generații de pensionari pe baza principiului PAY AS YOU GO) în defavoarea generației active actuale (deoarece se vor acumula resurse mai mici în pilonul 2 din care se vor plăti o parte din pensiile viitoarei generații de pensionari în funcție strict de capitalizarea fiecărei contribuții individuale), iar resurse mai mari îndreptate către pilonul 2 au un efect invers;

- d) Trebuie păstrat un raport dinamic echilibrat între raportul dintre salariați și pensionari pe de-o parte și rata netă de înlocuire a salariului cu pensia, astfel încât stimulentele de muncă să nu dispară, investițiile private și publice să poată susține o creștere economică suficientă. Pentru România aceasta înseamnă cel puțin 2,5% pe an, de preferat peste 3%, astfel încât diferențele de dezvoltare față de mediu UE 27 și UE 15 să se reducă.

Din ceea ce s-a scris mai sus **este evidentă interferența echității și a sustenabilității sistemelor de pensii**. Discutând în detaliu problema sustenabilității, ea poate fi detaliată pe următoarele coordonate:

- a) Bugetul sistemului de pensii trebuie să fie echilibrat sau în deficit, toate acestea calculate anual sau pe un ciclu economic;
- b) Dacă bugetul sistemului de pensii este în deficit, cât de mare (suportabil) ar trebui să fie acesta;
- c) Care este impactul unui deficit al sistemului de pensii asupra investițiilor private și publice, care să genereze creșterea economică necesară unei mărimi a gradului de ocupare a populației active, creșterii productivității și a salariului mediu, reducerii fluxurilor migratorii – toate acestea având un impact direct asupra consolidării unui raport supra-unitar cât mai mare între contribuabilii la asigurările sociale și pensionari;
- d) Care este impactul deficitului sistemului de pensii asupra finanțării sistemului public de sănătate, în condițiile în care pensionarii sunt de departe cei mai mari consumatori de servicii de sănătate. Aici compromisul dintre cele 2 tipuri de cheltuieli este evident: creșterea deficitului sistemului de pensii reduce semnificativ capacitatea de a finanța sistemul de sănătate – pentru anii 2010, 2011 deficitul sistemului de pensii a fost de aproximativ 50% (sau chiar peste) din bugetul Casei Naționale de Asigurări de Sănătate. Evaluarea care trebuie făcută este ce tipuri de cheltuieli au un impact mai mare asupra bunăstării pensionarilor în primul rând: cele în care decizia de consum este strict individuală (cazul pensiilor) sau cele în care decizia de consum are o puternică componentă publică (cazul cheltuielilor de sănătate). Aceiași problemă se pune și în ceea ce privește cheltuielile sociale, de susținere a incluziunii grupurilor vulnerabile – **mulți sociologi afirmă că grupurile cele mai expuse la sărăcie sunt tinerii și familiile mono-parentale și mai puțin pensionarii**;
- e) Același tip de raționament trebuie aplicat și în cazul relației deficitului sistemului de pensii și investițiile publice (influențate direct) sau private (influențate indirect prin intermediul nivelului impozitului de asigurări sociale). Complementar acestei discuții ar trebui analizat efectul de multiplicare al investițiilor publice în raport cu cele private, o chestiune sensibilă în cazul României care are uriașe nevoi de infrastructură, dar în același timp o eficiență și eficacitate extrem de reduse a investițiilor publice;
- f) Extinderea bazei fiscale a asigurărilor sociale și îmbunătățirea colectării reprezintă doi factori foarte importanți pentru asigurarea sustenabilității sistemului public de pensii. Asigurarea unui tratament fiscal uniform și eliminarea breșelor fiscale contribuie nu numai la obținerea de resurse suplimentare, ci și la consolidarea

percepției publice asupra echității sistemului. Extinderea bazei fiscale este o condiție obligatorie pentru orice fel de discuție de reducere a cotelor de CAS – la fel și creșterea colectării care s-a redus în ultimii ani de la 76% în 2008 la 60% în 2013;

- g) Un ultim aspect este legat de tipul de dezvoltare pe care ni-l mai putem permite, după criza mondială a anilor 2008 – 2009, care datorită efectului de de-multiplicare (*deleverage*) a redus semnificativ resursele pentru investițiile externe. În acest context susținerea și stimularea (inclusiv prin mijloace fiscale) economisirii interne pe termen lung este o prioritate, iar acest lucru este influențat de 2 factori ai sistemului de pensii: dezvoltarea *pilonului 2* și *pilonului 3* și nivelul deficitului bugetului public. O dezvoltare pe termen lung mai accentuată a *pilonului 2* în special, dar și a *pilonului 3*, în condițiile de restricții severe asupra deficitului bugetar, ar reduce resursele pentru *pilonul 1*, dar ar oferi resurse mai mari pentru investiții din economisirea internă. Creșterea deficitului bugetar concomitent cu un astfel de proces nu ar face decât să canalizeze economisirea suplimentară spre finanțarea lui – ceea ce ar însemna fie consum, fie investiții publice. Decizia finală ține de ceea ce se numește reglarea fină a politicilor macro-economice și de dezvoltare.

5. Ținte Europene

În Acordul de Parteneriat propus de România Comisiei Europene pentru perioada de programare 2014 – 2020 corelat cu obiectivele României în cadrul strategiei Europa 2020, există două ținte care afectează domeniul reformei sistemului de pensii. Acestea sunt:

1. „70 % din populația cu vârsta cuprinsă între 20 și 64 de ani să fie angajată” - referitor la rata de ocupare a forței de muncă, un element de bază în susținerea unui sistem de pensii viabil;
2. „Numărul persoanelor expuse la riscul de sărăcie sau excludere să fie mai mic cu 580 000 (față de nivelurile din 2008).”

Slaba participare pe piața muncii este recunoscută în document și sesizată în *Poziția Serviciilor Comisiei privind dezvoltarea Acordului de Parteneriat și programelor din România pentru perioada 2014-2020* ca fiind una din cele mai presante provocări, având drept cauze *deficitul brut în materie de oportunități de angajare, dinamica forței de muncă tinere, dezavantajarea grupurilor vulnerabile pe piața muncii, precum și blocajele de la nivelul sistemului de învățământ și formare profesională*¹⁰.

Abordarea propusă în Acord vizează revizuirea și consolidarea politicilor active privind piața muncii, prin asigurarea de formare profesională și de servicii individualizate, cât și prin creșterea capacității Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă; mai mult, este vizată sprijinirea sectoarelor cu cel mai bun potențial pentru stimularea creșterii gradului de ocupare: sănătate/produse farmaceutice; textile/pielărie; lemn/mobilier; energie/managementul de mediu, precum și agricultura, silvicultura și pescuitul, prin prioritizarea investițiilor perioadei 2014-2020 în cadrul Strategiei Naționale pentru Competitivitate, a Strategiei Naționale CDI, a Planurilor de Dezvoltare Regională.

Obiectiv 2020	Țintele UE 27 (%)	Ținte asumate de România prin Programul Național de Reformă (%)	Situația actuală din România (%)
Procent de ocupare (grupa de vârstă 20 – 64)	75	70	63,8 (2012)

Recomandări specifice de țară 2013:

- combaterea muncii la negru;
- promovarea ocupării lucrătorilor vârstnici;
- îmbunătățirea participării pe piața muncii, cât și a gradului de ocupare și a productivității forței de muncă prin revizuirea și consolidarea politicilor active privind piața muncii, asigurarea de servicii de formare și servicii individualizate și promovarea învățării pe tot parcursul vieții;
- creșterea capacității Agenției Naționale de Ocupare a Forței de Muncă de a crește calitatea și gradul de acoperire al serviciilor sale;
- combaterea șomajului în rândul tinerilor, implementarea rapidă a Planului Național pentru Ocuparea Tinerilor, inclusiv, de exemplu, printr-o schemă de Garanție pentru Tineri;

Sursa: Propunerea de acord de parteneriat 2014-2020 înaintată de Guvernul României Comisiei Europene

¹⁰ Acord de Parteneriat propus de România pentru perioada de programare 2014 - 2020, 2013, pag. 25

Cu privire la incluziune socială și sărăcie, în ceea ce privește persoanele vârstnice, în Acord se arată că, deși *riscul de sărăcie în rândul persoanelor în vârstă (65+) a scăzut semnificativ (de la aproape una din patru persoane vârstnice, în 2008, până la una din șase, în prezent), riscul de sărăcie este în continuare destul de ridicat în gospodăriile de o persoană, mai precis în rândul femeilor necăsătorite și al persoanelor în vârstă care trăiesc singure*¹¹. Mai mult, deși riscul de sărăcie în rândul acestui segment al populației a scăzut semnificativ față de 2007, acest lucru s-a întâmplat în principal datorită creșterii pensiilor în 2008 și introducerii pensiilor sociale în 2009.

Abordarea propusă în textul Acordului pentru intervențiile în domeniul incluziunii sociale a persoanelor în vârstă dependente este una de tip *DLRC (dezvoltare locală plasată sub responsabilitatea comunității)* și pe tranziția de la îngrijirea instituționalizată la serviciile la nivelul comunității.

Măsurile propuse (recomandările specifice de țară) presupun interacțiunea și acțiunea mai multor autorități publice, acestea depășind aria de competențe a Ministerului Muncii.

---

¹¹ Acordul, pag. 34

6. Descrierea alternativelor

Studiul prezent propune patru alternative generice (tip), care sunt prezentate mai jos. Din aceste alternative, prin combinare, se pot construi mult mai multe variante, al căror impact trebuie măsurat în funcție de conținutul lor, dar care poate fi intuit din analiza impactului acestor alternative tip.

Alternativa A (actuală) se caracterizează prin:

- Indexarea pensiilor cu un indice mai mic decât creșterea salariului mediu, dar mai mare de rata inflației. Aceasta va conduce la reducerea lentă, dar constantă a ratei nete de înlocuire;
- Păstrarea actualului număr de sisteme speciale de pensionare, dar fără să mai apară altele noi;
- Actualele breșe din sistemul de impozitare al CAS rămân neschimbate – baza fiscală rămâne nemodificată;
- Menținerea actualei rate a CAS;
- Păstrarea actualei scheme de finanțare a *pilonului 2*;
- Actualele restricții la pensionarea anticipată se păstrează;
- Vârsta de pensionare și durata de cotizare rămân neschimbate.

Alternativa B se caracterizează prin:

- Indexarea pensiilor cu un indice egal cu creșterea salariului mediu, sau legarea pensiei medii prin alt sistem de salariu mediu, cum ar fi stabilirea valorii punctului de pensie ca un procent fix din salariu mediu;
- Creșterea numărului de sisteme speciale de pensionare;
- Creșterea numărului de scheme specifice de impozitare în cazul CAS sub pretextul oferirii de facilități fiscale – reducere a bazei fiscale;
- Presiuni pentru unificarea impozitului pe venit cu CAS și proiectarea unei scheme de impozitare progresive;
- Înghețarea sau chiar naționalizarea *pilonului 2*;
- Relaxarea actualelor restricții referitoare la pensionarea anticipată;
- Vârsta de pensionare revine la situația de dinainte de 2001 (57 de ani femeile și 62 bărbații) și durata de cotizare rămân neschimbate (30/35 de ani).

Alternativa C se caracterizează prin:

- Indexarea pensiilor cu un indice egal cu rata inflației;
- Păstrarea numărului actual de sisteme speciale de pensionare;
- Scăderea numărului de scheme specifice de impozitare în cazul CAS, dar fără să se reușească eliminarea lor completă – creștere moderată a bazei fiscale;
- Scădere ușoară cu 2%-3% a actualei rate a CAS la angajator;
- Creșterea contribuției la *pilonul 2* la 8% - gradual până în 2021;
- Actualele restricții la pensionarea anticipată se păstrează;
- Se înăsprește sistemul de pensionare pentru invaliditate;
- Vârsta de pensionare rămâne neschimbată și durata de cotizare crește și se unifică (40 de ani) – gradual.

Alternativa D se caracterizează prin:

- Indexarea pensiilor cu un indice egal cu rata inflației;
- Eliminarea sistemelor speciale de pensionare;
- Eliminarea schemelor specifice de impozitare în cazul CAS și aplicarea unitară și coerentă a impozitului – creștere semnificativă a bazei fiscale;
- Scădere cu 3%-5% a actualei rate a CAS la angajator și stimularea fiscală semnificativă pentru economisire prin *pilonul 3* de pensii;
- Creșterea contribuției la *pilonul 2* la 10%-12% - gradual până în 2025;
- Actualele restricții la pensionare se înăspresc și mai mult;
- Se înăsprește sistemul de pensionare pentru invaliditate;
- Vârsta de pensionare se corelează cu speranța medie de viață la 65 de ani și durata de cotizare crește și se unifică (43 de ani) – gradual.

7. Evaluarea alternativelor

Criteriile după care vor fi evaluate alternativele sunt următoarele:

1. Echitate intra-generațională:

- Transparent, stabil și predictibil, nivelul pensiei este direct proporțional cu nivelul și durata contribuției;
- Sistem cât mai unitar și cu cât mai puține scheme speciale de pensionare;
- Diferențele dintre nivelul minim și maxim al pensiei să fie sociabil acceptabile.

2. Echitate inter-generațională:

- Sistemul de pensii (pilonul 1) trebuie să fie suportabil financiar pentru generația activă de astăzi și să fie recunoscut ca rezonabil de către pensionari;
- Sistemul de pensii (pilonul 1 și contribuțiile pentru pilonul 2) nu trebuie să genereze datorii excesive pe termen lung și acceptate ca echitabile;
- Raport supra-unitar între salariați și pensionari corelat cu o rată netă de înlocuire rezonabilă (recomandarea UE este de 50%).

3. Sustenabilitate:

- Bugetul Asigurărilor Sociale de Stat (BASS) echilibrat pe durata unui ciclu economic (o perioadă completă de avânt și recesiune economică);
- Evoluția investițiilor publice/private;
- Evoluția cheltuielilor de sănătate și a celor de promovare a incluziunii sociale;
- Evoluția bazei fiscale și a gradului de colectare;
- Evoluția economisirii interne.

Tipurile de aprecieri vor evalua **volumul efectului** (ridicat, moderat, scăzut) și **sensul** acestuia (pozitiv, negativ). Atașăm acestor categorii calitative punctaje conform următoarei scale:

Ridicat Negativ	Moderat Negativ	Scăzut Negativ	Scăzut Pozitiv	Moderat Pozitiv	Ridicat Pozitiv
1	2	3	4	5	6

Vom trece fiecare dintre cele 4 alternative prin grila formată de cele 3 criterii principale cu sub-criteriile aferente, evidențind avantajele și dezavantajele fiecăreia.

Analiza Alternativei A

Criteriul 1 – Echitatea intra-generațională

Subcriteriu	Descriere	Impact
a. Transparent, stabil și predictibil, nivelul pensiei este direct proporțional cu nivelul și durata contribuției	Alternativa A îndeplinește în mod acceptabil acest criteriu. Actualul sistem de pensii este suficient de predictibil și transparent și asigură o legătură fermă între valoarea pensiei și valoarea și durata contribuției.	• <i>impact Moderat Pozitiv</i>

b. Sistem cât mai unitar și cu cât mai puține scheme speciale de pensionare	Alternativa A păstrează actuala structură de sisteme speciale de pensii, pentru armată, instituțiile de siguranță națională și magistrați, ceea ce afectează nivelul echității intra-generaționale. Este adevărat că astfel de sisteme speciale există cam în toate statele occidentale, în multe cazuri extinse și la funcționarii publici.	• <i>impact Scăzut Negativ</i>
c. Diferențele dintre nivelul minim și maxim al pensiei să fie sociabil acceptabile	Alternativa A, care exprimă de fapt actualul sistem, prezintă o diferență semnificativă între nivelul minim și maxim al pensiei, luând în considerare, e adevărat sistemele speciale. Pe măsură ce indexarea pentru sistemul general de pensii va conduce la reducerea lentă a ratei de înlocuire, raportul dintre pensia maximă și minimă, incluzând sistemele speciale va crește.	• <i>impact Scăzut Negativ</i>

Criteriul 2 – Echitatea inter-generațională

Subcriteriu	Descriere	Impact
a. Sistemul de pensii (pilonul 1) trebuie să fie suportabil financiar pentru generația activă de astăzi și să fie recunoscut ca rezonabil de către pensionari	Alternativa A este dificil de suportat financiar de generația activă prezentă – cotele de CAS sunt în România printre cele mai mari din UE, este adevărat și în condițiile unei colectări mult mai reduse. Pe de altă parte sistemul actual poate fi considerat ca rezonabil din perspectiva pensionarilor (este adevărat, o perspectivă subiectivă). Pe termen lung actualul sistem va fi puternic afectat de trendul demografic negativ al României și de posibila continuare a emigrației.	• <i>impact Scăzut Negativ</i>
b. Sistemul de pensii (pilonul 1 și contribuțiile pentru pilonul 2) nu trebuie să genereze datorii excesive pe termen lung și acceptate ca echitabile	Alternativa A, după modificările legislative din 2010 are tendința pe termen mediu de reducere a deficitului bugetului de pensii, însă aceasta se va plafona probabil între 1%-2% din PIB. Această plafonare însă este puternic dependentă de rata creșterii economice a României în viitor, iar actualul sistem de pensii are un efect ambivalent asupra acesteia: pe de-o parte prin rata de înlocuire acceptabilă, asigură un anumit nivel al consumului ceea ce poate susține creșterea. Pe de altă parte, contribuțiile mari, îngreunează crearea de locuri de muncă și investițiile companiilor.	• <i>impact Scăzut Negativ</i>
c. Raport supra-unitar între salariați și pensionari corelat cu o rată netă de înlocuire rezonabilă (recom. UE este de 50%)	Alternativa A va avea tendința pe termen scurt să producă un raport supra-unitar (mai mare de 1) între numărul de salariați și numărul de pensionari, de aceea apreciem că impactul la acest criteriu va fi Scăzut Pozitiv.	• <i>impact Scăzut Pozitiv</i>

Criteriul 3 - Sustenabilitate

Subcriteriu	Descriere	Impact
a. BASS echilibrat pe durata unui ciclu economic	Alternativa A nu va produce probabil un BASS echilibrat pe durata unui ciclu economic – poate numai în condițiile unei creșteri economice semnificativ mai mari decât cea	• <i>impact Scăzut Negativ</i>

	din prezent (de peste 4%-5% anual, în medie pe o perioadă semnificativ de lungă). Aceste rate înalte de creștere vor avea tendința de a crește salariul mediu net/brut și probabil și presiunile pentru o creștere mai puternică a pensiilor.	
b. Evoluția investițiilor publice/private	Alternativa A, implementată cu suficientă consecvență, nu va pune stavile majore investițiilor publice/private, pe termen mediu – după cum se poate vedea pe figura 8, România are o rată a formării brute de capital suficient de mare, chiar și în anii de criză, în raport cu țara campioană din Europa Centrală și de Est, Polonia. Problema fundamentală care se pune este eficiența și mai ales eficacitatea investițiilor, în special cele publice.	• <i>impact Scăzut Pozitiv</i>
c. Evoluția cheltuielilor de sănătate și a celor de promovare a incluziunii sociale	Este evident că deficitele sistemului de pensii vor avea un efect de substituție în raport de cheltuielile pentru sănătate și incluziune socială. În condițiile păstrării pe termen mediu și lung a unui deficit semnificativ, chiar dacă suportabil și finanțabil al BASS, capacitatea de a crește cheltuielile de sănătate și incluziune socială în actualul cadru fiscal va fi limitată.	• <i>impact Scăzut Negativ</i>
d. Evoluția bazei fiscale și a gradului de colectare	Alternativa A nu va stimula creșterea bazei fiscale, dar este neutră în ceea ce privește rata de colectare, care este mai sensibilă în special la conjunctura economică, la costurile administrative impuse de plata impozitelor și la capacitatea ANAF de a disciplina mediul economic.	• <i>impact Scăzut Pozitiv</i>
e. Evoluția economisirii interne	Alternativa A are un impact moderat în ceea ce privește creșterea economisirii interne, prin intermediul pilonului 2 – datele din Anexa 2 releva importanța menținerii și eventual a dezvoltării acestuia.	• <i>impact Scăzut Pozitiv</i>

Analiza Alternativei B

Criteriul 1 – Echitatea intra-generațională

Subcriteriu	Descriere	Impact
a. Transparent, stabil și predictibil, nivelul pensiei este direct proporțional cu nivelul și durata contribuției	Alternativa B nu îndeplinește în mod acceptabil acest criteriu: ea presupune creșterea numărului de sisteme speciale de pensii, relaxarea restricțiilor de pensionare anticipată, ceea ce va face sistemul mult mai opac, instabil și imprecizabil. Multiplicarea sistemelor speciale de pensii va avea tendința de a mări discrepanțele dintre diferitele tipuri de pensii.	• <i>impact Scăzut Negativ</i>
b. Sistem cât mai unitar și cu cât mai puține scheme speciale de pensionare	Alternativa B afectează negativ unitatea și coerența sistemului de pensii, prin multiplicarea sistemelor speciale.	• <i>impact Moderat Negativ</i>
c. Diferențele dintre nivelul minim și maxim al pensiei să fie sociabil acceptabile	Alternativa B va avea un impact greu de apreciat asupra diferenței dintre pensia minimă și maximă. Totuși generozitatea sistemului de indexare poate contribui într-o măsură la reducerea acestui raport.	• <i>impact Scăzut Pozitiv</i>

Criteriul 2 – Echitatea inter-generațională

Subcriteriu	Descriere	Impact
d. Sistemul de pensii (pilonul 1) trebuie să fie suportabil financiar pentru generația activă de astăzi și să fie recunoscut ca rezonabil de către pensionari	Alternativa B va fi foarte dificil de suportat financiar de generația activă prezentă – cotele de CAS sunt oricum în România printre cele mai mari din UE, este adevărat și în condițiile unei colectări mult mai reduse. Pe de altă parte Alternativa B va prezenta pe termen scurt o atracție din perspectiva pensionarilor (este adevărat o perspectivă subiectivă). Pe termen lung, Alternativa B va fi foarte puternic afectată de trendul demografic negativ al României și de posibila continuare a emigrației.	• <i>impact Moderat Negativ</i>
e. Sistemul de pensii (pilonul 1 și contribuțiile pentru pilonul 2) nu trebuie să genereze datorii excesive pe termen lung și acceptate ca echitabile	Alternativa B va avea tendința de a genera deficite din ce în ce mai mari ale BASS, atât datorită sistemului de indexare, cât și a impactului negativ pe care îl are asupra creșterii economice. Impactul negativ asupra creșterii economice va apărea în ciuda suportului mai generos acordat consumului pe termen scurt și mediu – sunt câțiva factori esențiali care vor conduce la acest efect: deficitele tot mai mari ale BASS, nișele fiscale create de această alternativă, reducerea încrederii investitorilor după naționalizarea pilonului 2, reducerea economisirii private interne în România. Toți acești factori vor avea un impact mult mai mare asupra creșterii economice, decât susținerea consumului pe termen scurt mai ales, de către pensii ceva mai generoase, mai ales că profilul de consumator al pensionarilor nu are un impact semnificativ asupra consumului global.	• <i>impact Moderat Negativ</i>
f. Raport supra-unitar între salariați și pensionari corelat cu o rată netă de înlocuire rezonabilă (recom. UE este de 50%)	Alternativa B va avea tendința să mențină și chiar să reducă și mai mult actualul raport sub-unitar (mai mic de 1) între numărul de salariați și numărul de pensionari, datorită ridicării restricțiilor de pensionare anticipată, revenirii la vârsta anterioară de pensionare și impactului negativ asupra creării de noi locuri de muncă.	• <i>impact Moderat Negativ.</i>

Criteriul 3 - Sustenabilitate

Subcriteriu	Descriere	Impact
a. BASS echilibrat pe durata unui ciclu economic	Alternativa B va adânci, probabil, dramatic deficitul BASS și în nici un caz nu va asigura un BASS echilibrat pe durata unui ciclu economic. Pe termen scurt se vor crea resurse pentru indexarea generoasă presupusă de acest scenariu prin naționalizarea pilonului 2 și reîntoarcerea resurselor actualmente alocate acestuia la finanțarea pilonului 1, dar acestea vor fi consumate rapid, iar impactul pe termen lung asupra creșterii economice va fi negativ.	• <i>impact Moderat Negativ</i>
b. Evoluția investițiilor publice/private	Alternativa B, prin efectele asupra bugetului consolidat, în special nevoia de a acoperi deficite tot mai mari ale BASS, va afecta în mod negativ cu certitudine investițiile	• <i>impact Moderat Negativ</i>

	publice. Pe de altă parte presiunile pentru creșterea CAS sau a unificării CAS cu impozitul pe venit într-un singur impozit progresiv, va avea efecte dramatice, atât asupra creării de noi locuri de muncă în sistemul privat, cât și asupra investițiilor firmelor.	
c. Evoluția cheltuielilor de sănătate și a celor de promovare a incluziunii sociale	Este evident că deficitele tot mai mari ale sistemului de pensii vor avea un efect de substituție puternic în raport de cheltuielile pentru sănătate și incluziune socială. În condițiile adâncirii pe termen lung a unui deficit mare, care riscă permanent să nu mai fie finanțabil al BASS, capacitatea de a crește cheltuielile de sănătate și incluziune socială în actualul cadru fiscal va fi foarte limitată.	• <i>impact Moderat Negativ</i>
d. Evoluția bazei fiscale și a gradului de colectare	Alternativa B nu va stimula creșterea bazei fiscale, ci dimpotrivă, va conduce la îngustarea acesteia, datorită presiunii fiscale foarte mari și a competiției dintre contribuabili de a primi diferite facilități netransparente.	• <i>impact Ridicat Negativ</i>
e. Evoluția economisirii interne	Alternativa B are un impact negativ în ceea ce privește evoluția economisirii interne, datorită naționalizării pilonului 2.	• <i>impact Scăzut Pozitiv</i>

Analiza Alternativei C

Criteriul 1 – Echitatea intra-generațională

Subcriteriu	Descriere	Impact
a. Transparent, stabil și predictibil, nivelul pensiei este direct proporțional cu nivelul și durata contribuției	Alternativa C îndeplinește în mod acceptabil acest criteriu: ea presupune menținerea actualului număr de sisteme speciale de pensii, transparența, stabilitatea și predictibilitatea actualului sistem de pensii.	• <i>impact Moderat Pozitiv</i>
b. Sistem cât mai unitar și cu cât mai puține scheme speciale de pensionare	Alternativa C păstrează actuala structură de sisteme speciale de pensii, pentru armată, instituțiile de siguranță națională și magistrați, ceea ce afectează nivelul echității intra-generaționale.	• <i>impact Scăzut Negativ</i>
c. Diferențele dintre nivelul minim și maxim al pensiei să fie sociabil acceptabile	Alternativa C prezintă o diferență semnificativă între nivelul minim și maxim al pensiei, luând în considerare, e adevărat sistemele speciale. Pe măsură ce indexarea numai în raport cu rata inflației pentru sistemul general de pensii conduce la reducerea semnificativă a ratei de înlocuire, raportul dintre pensia maximă și minimă, incluzând sistemele speciale va crește mult.	• <i>impact Moderat Negativ</i>

Criteriul 2 – Echitatea inter-generațională

Subcriteriu	Descriere	Impact
a. Sistemul de pensii (pilonul 1) trebuie să fie suportabil financiar pentru generația	Alternativa C va fi mai ușor de suportat financiar de generația activă prezentă, cotele de CAS scăzând ușor. Pe de altă parte Alternativa C va fi considerată de către pensionari mai nedreaptă decât sistemul actual. Pe	• <i>impact Scăzut Negativ</i>

activă de astăzi și să fie recunoscut ca rezonabil de către pensionari	termen lung Alternativa C va fi mai sustenabilă, inclusiv prin menținerea trendului demografic negativ al României și de posibila continuare a emigrației.	
b. Sistemul de pensii (pilonul 1 și contribuțiile pentru pilonul 2) nu trebuie să genereze datorii excesive pe termen lung și acceptate ca echitabile	Alternativa C va avea tendința de a menține deficitul BASS la nivelurile Alternativei A: 1%-2% din PIB, datorită acțiunii divergente a anumitor factori. Astfel în sensul creșterii deficitului BASS, cel puțin pe termen scurt și mediu va acționa scăderea cotei de CAS și mărirea contribuției la pilonul 2. În sens invers, de reducere a deficitului BASS, va acționa creșterea bazei fiscale și stimulentele suplimentare în favoarea creșterii economice (constant cu valori medii anuale de 4%-5% pe termen mediu/lung). Este adevărat creșterea economică susținută nu poate fi garantată de ipotezele Alternativei C, sunt mult mai mulți factori care o influențează.	• <i>impact Scăzut Negativ</i>
c. Raport supra-unitar între salariați și pensionari corelat cu o rată netă de înlocuire rezonabilă (recom. UE este de 50%)	Alternativa C va avea clar tendința pe termen mediu și lung, să producă un raport supra-unitar (mai mare de 1) între numărul de salariați și numărul de pensionari.	• <i>impact Moderat Pozitiv.</i>

Criteriaul 3 - Sustenabilitate

Subcriteriu	Descriere	Impact
a. BASS echilibrat pe durata unui ciclu economic	Alternativa C nu va produce probabil un BASS echilibrat pe durata unui ciclu economic, decât poate după 2020 și numai în condițiile unei creșteri economice semnificativ mai mari decât cea din prezent (de peste 4%-5% anual). Aceste rate înalte de creștere vor fi stimulate suplimentar și de ușoara scădere a CAS, și mai ales de creșterea economisirii interne datorate creșterii contribuțiilor la pilonul 2.	• <i>impact Scăzut Negativ</i>
b. Evoluția investițiilor publice/private	Alternativa C, implementată cu suficientă consecvență va stimula investițiile publice și mai ales private, prin intermediul creșterii contribuției la pilonul 2, deci a economisirii interne. Aceasta din urmă evoluție va avea un rol important și în scăderea dependenței României de fluxurile externe de credite sau de capital, ceea ce în condițiile actuale și de perspectivă pentru următorii 10 ani (de asimilare la nivel mondial al efectului de demultiplicare financiară cauzat de criza din 2007-2009), va reprezenta un suport serios pentru creșterea economică.	• <i>impact Moderat Pozitiv</i>
c. Evoluția cheltuielilor de sănătate și a celor de promovare a incluziunii sociale	Este evident că deficitele sistemului de pensii vor avea un efect de substituție în raport de cheltuielile pentru sănătate și incluziune socială. În condițiile păstrării pe termen mediu și lung a unui deficit semnificativ, sau	• <i>impact Scăzut Negativ</i>

	eventual obținerea unui echilibru al BASS după 2020, capacitatea de a crește cheltuielile de sănătate și incluziune socială în actualul cadru fiscal va fi totuși limitată.	
d. Evoluția bazei fiscale și a gradului de colectare	Alternativa C va stimula creșterea bazei fiscale și poate avea chiar un efect pozitiv asupra creșterii ratei de colectare, care este totuși mai sensibilă la conjunctura economică, la costurile administrative impuse de plata impozitelor și la capacitatea ANAF de a disciplina mediul economic.	• <i>impact Moderat Pozitiv</i>
e. Evoluția economisirii interne	Alternativa C are un impact pozitiv în ceea ce privește creșterea economisirii interne, prin intermediul creșterii contribuției la pilonul 2.	• <i>impact Ridicat Negativ</i>

Analiza Alternativei D

Criteriul 1 – Echitatea intra-generațională

Subcriteriu	Descriere	Impact
a. Transparent, stabil și predictibil, nivelul pensiei este direct proporțional cu nivelul și durata contribuției	Alternativa D va îndeplini foarte bine acest criteriu: ea presupune eliminarea actualelor sisteme speciale de pensii, transparența, stabilitatea și predictibilitatea actualului sistem de pensii. Evaluarea noastră este că la acest sub-criteriu Alternativa D are un impact Ridicat Pozitiv.	• <i>impact Ridicat Pozitiv</i>
b. Sistem cât mai unitar și cu cât mai puține scheme speciale de pensionare	Alternativa D va desființa actuala structură de sisteme speciale de pensii, pentru armată, instituțiile de siguranță națională și magistrați, ceea ce va îmbunătăți nivelul echității intra-generaționale, dar va fi dificil de implementat în practică.	• <i>impact Scăzut Pozitiv</i>
c. Diferențele dintre nivelul minim și maxim al pensiei să fie sociabil acceptabile	Alternativa D prezintă o diferență semnificativă între nivelul minim și maxim al pensiei, luând în considerare că desființarea sistemelor speciale nu se va putea face cu reducerea efectivă a pensiilor deja existente. Pe măsură ce indexarea numai în raport cu rata inflației pentru sistemul general de pensii conduce la reducerea semnificativă a ratei de înlocuire, raportul dintre pensia maximă și minimă, incluzând sistemele speciale va crește mult.	• <i>impact Moderat Negativ</i>

Criteriul 2 – Echitatea inter-generațională

Subcriteriu	Descriere	Impact
a. Sistemul de pensii (pilonul 1) trebuie să fie suportabil financiar pentru generația	Alternativa D va fi mai ușor de suportat financiar de generația activă prezentă – cotele de CAS scăzând semnificativ. Pe de altă parte Alternativa D va fi considerată de către pensionari mai nedreaptă decât	• <i>impact Scăzut Pozitiv</i>

activă de astăzi și să fie recunoscut ca rezonabil de către pensionari	sistemul actual, din mai multe motive, inclusiv creșterea perioadei obligatorii de cotizare. Pe termen lung Alternativa D va fi mai sustenabilă, inclusiv prin menținerea trendului demografic negativ al României și de posibila continuare a emigrației.	
b. Sistemul de pensii (pilonul 1 și contribuțiile pentru pilonul 2) nu trebuie să genereze datorii excesive pe termen lung și acceptate ca echitabile	Alternativa D va avea tendința de a menține deficitul BASS la nivelurile Alternativei A: 1%-2% din PIB pe termen scurt și mediu (până în 2025), datorită acțiunii anumitor factori. Astfel în sensul creșterii deficitului BASS va acționa scăderea cotei de CAS și mărirea contribuției la pilonul 2. Pe termen lung (după 2025), în sensul reducerii deficitului BASS, va acționa creșterea bazei fiscale și stimulentele suplimentare în favoarea creșterii economice (constant cu valori medii anuale de 4%-5% pe termen mediu/lung). Este adevărat, creșterea economică susținută nu poate fi garantată de ipotezele Alternativei D, sunt mult mai mulți factori care o influențează. În acest context apreciem că la acest sub-criteriu Alternativa D are un impact Moderat Negativ.	• <i>impact Moderat Negativ</i>
c. Raport supra-unitar între salariați și pensionari corelat cu o rată netă de înlocuire rezonabilă (recom. UE este de 50%)	Alternativa D va avea clar tendința pe termen mediu și lung, să producă un raport supra-unitar (mai mare de 1) între numărul de salariați și numărul de pensionari, de aceea apreciem că impactul la acest criteriu va fi Moderat Pozitiv.	• <i>impact Moderat Pozitiv.</i>

Criteriul 3 - Sustenabilitate

Subcriteriu	Descriere	Impact
a. BASS echilibrat pe durata unui ciclu economic	Alternativa D nu va produce probabil un BASS echilibrat pe durata unui ciclu economic, decât poate după 2025 și numai în condițiile unei creșteri economice semnificativ mai mari decât cea din prezent (de peste 4%-5% anual). Aceste rate înalte de creștere vor fi stimulate suplimentar și de scăderea semnificativă a CAS, și mai ales de creșterea economisirii interne datorate creșterii contribuțiilor mult mai mari la pilonul 2 și a facilităților fiscale pentru pilonul 3.	• <i>impact Moderat Negativ</i>
b. Evoluția investițiilor publice/private	Alternativa D, implementată cu suficientă consecvență, va stimula investițiile private, prin intermediul creșterii contribuției la pilonul 2, a stimulării economisirii prin pilonul 3. Creșterea economisirii interne va avea un rol important și în scăderea dependenței României de fluxurile externe de credite sau de capital, ceea ce în condițiile actuale și de perspectivă pentru următorii 10 ani (de asimilare la nivel mondial al efectului de demultiplicare financiară cauzat de criza din 2007-2009), va reprezenta un suport serios pentru creșterea economică. Pe de altă parte, deficitele publice semnificative, cel puțin până în 2025, pot afecta evoluția investițiilor publice. De fapt Alternativa D va presupune	• <i>impact Scăzut Pozitiv</i>

	substituția importantă a investițiilor publice cu cele private. Fenomenul poate duce la creșterea disparităților sociale și va ridica multe probleme de natura valorilor (ideologice), dar va putea fi compensat în parte de programele UE.	
c. Evoluția cheltuielilor de sănătate și a celor de promovare a incluziunii sociale	Este evident că deficitele sistemului de pensii vor avea un efect de substituție în raport de cheltuielile pentru sănătate și incluziune socială. În condițiile păstrării pe termen mediu și lung a unui deficit semnificativ, sau eventual obținerea unui echilibru al BASS după 2025, capacitatea de a crește cheltuielile de sănătate și incluziune socială în actualul cadru fiscal va fi totuși limitată.	• <i>impact Moderat Negativ</i>
d. Evoluția bazei fiscale și a gradului de colectare	Alternativa D va stimula clar creșterea bazei fiscale și va avea un efect pozitiv și asupra creșterii ratei de colectare, care este totuși mai sensibilă la conjunctura economică, la costurile administrative impuse de plata impozitelor și la capacitatea ANAF de a disciplina mediul economic.	• <i>impact Ridicat Pozitiv</i>
e. Evoluția economisirii interne	Alternativa D are un impact pozitiv în ceea ce privește creșterea economisirii interne, prin intermediul creșterii contribuției la <i>pilonul 2</i> și stimularea economisirii prin <i>pilonul 3</i> .	• <i>impact Ridicat Pozitiv</i>

Tabelul 4

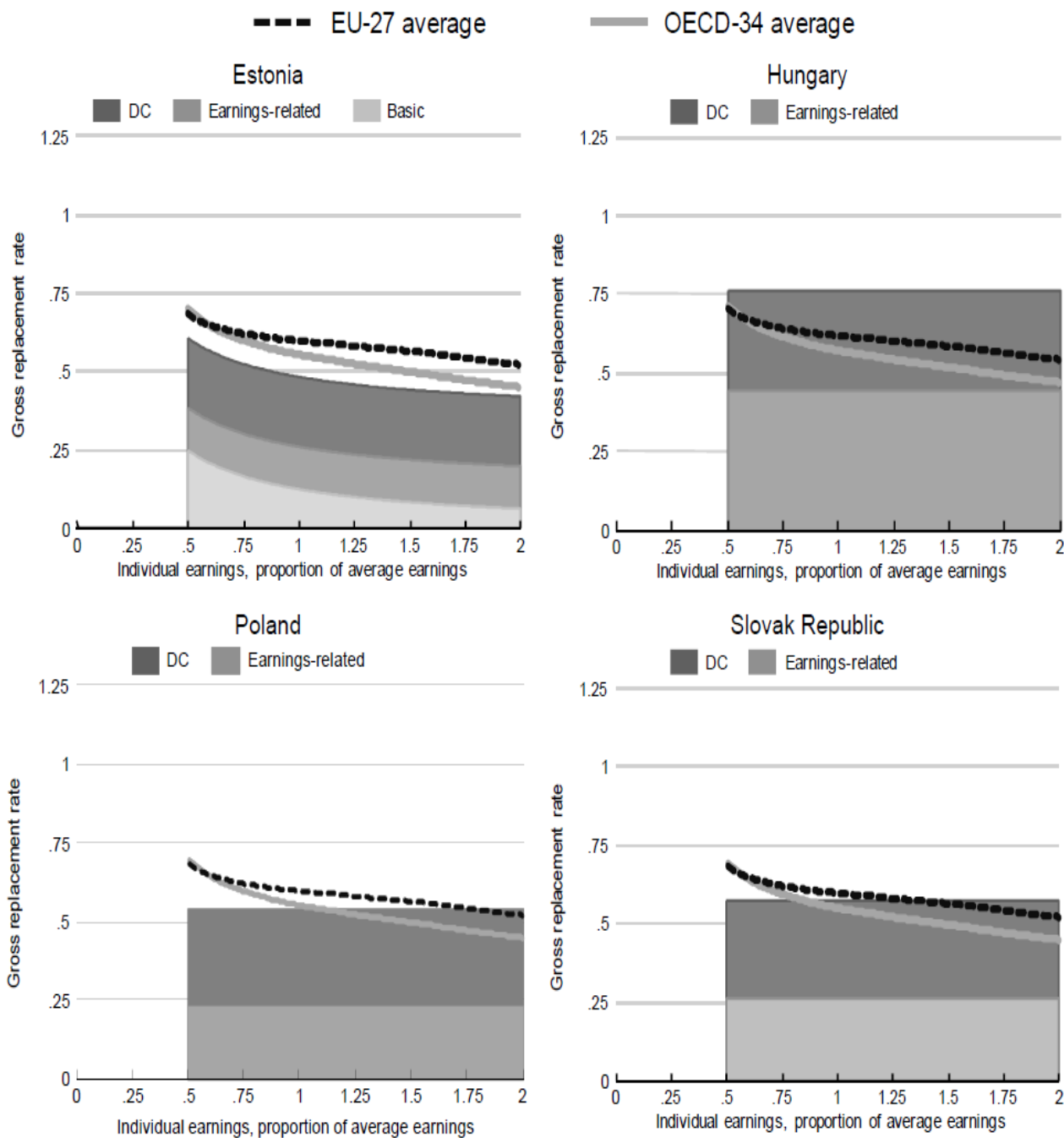
Criteria		Alternativa A – Continuitate	Alternativa B - Socială	Alternativa C - Schimbare Prudentă	Alternativa D - Schimbare Radicală
Echitate intra-generațională	a.	Moderat Pozitiv	Scăzut Negativ	Moderat Pozitiv	Ridicat Pozitiv
	b.	Scăzut Negativ	Moderat Negativ	Scăzut Negativ	Scăzut Pozitiv
	c.	Scăzut Negativ	Scăzut Pozitiv	Moderat Negativ	Moderat Negativ
Echitate inter-generațională	a.	Scăzut Negativ	Moderat Negativ	Scăzut Negativ	Scăzut Pozitiv
	b.	Scăzut Negativ	Moderat Negativ	Scăzut Negativ	Moderat Negativ
	c.	Scăzut Pozitiv	Moderat Negativ	Moderat Pozitiv	Moderat Negativ
Sustenabilitate	a.	Scăzut Negativ	Moderat Negativ	Scăzut Negativ	Moderat Negativ
	b.	Scăzut Pozitiv	Moderat Negativ	Moderat Pozitiv	Scăzut Pozitiv
	c.	Scăzut Negativ	Moderat Negativ	Scăzut Negativ	Moderat Negativ
	d.	Scăzut Pozitiv	Ridicat Negativ	Moderat Pozitiv	Ridicat Pozitiv
	e.	Scăzut Pozitiv	Ridicat Negativ	Moderat Pozitiv	Ridicat Pozitiv

Tabelul 5

Criteria		Alternativa A - Continuitate	Alternativa B - Socială	Alternativa C - Schimbare Prudentă	Alternativa D - Schimbare Radicală
Echitate intra- generațională	a.	5	3	5	6
	b.	3	2	3	4
	c.	3	4	2	2
Echitate inter- generațională	a.	3	2	3	4
	b.	3	2	3	2
	c.	4	2	5	2
Sustenabilitat e	a.	3	2	3	2
	b.	4	2	5	4
	c.	3	2	3	2
	d.	4	1	5	6
	e.	4	1	5	6
Total		39	23	42	40

Analiza celor 4 scenarii pune în evidență atât probleme de natură tehnică, cât și de natură a valorilor/ideologică. Evaluarea de mai sus reprezintă numai un model de „cum ar trebui făcut” și trebuie susținută cu evaluări empirice și modelări statistico-matematice cât mai elaborate. Pe de altă parte fezabilitatea implementării oricărei alternative depinde și de mediul politic și social, de valorile acestora – acest lucru este evident mai ales la implementarea Alternativei D, care chiar dacă potrivit evaluării noastre a obținut un scor ușor mai bun decât Alternativa A, practic este mult mai greu de implementat, datorită problemelor de acceptabilitate socială și valorică/ideologică.

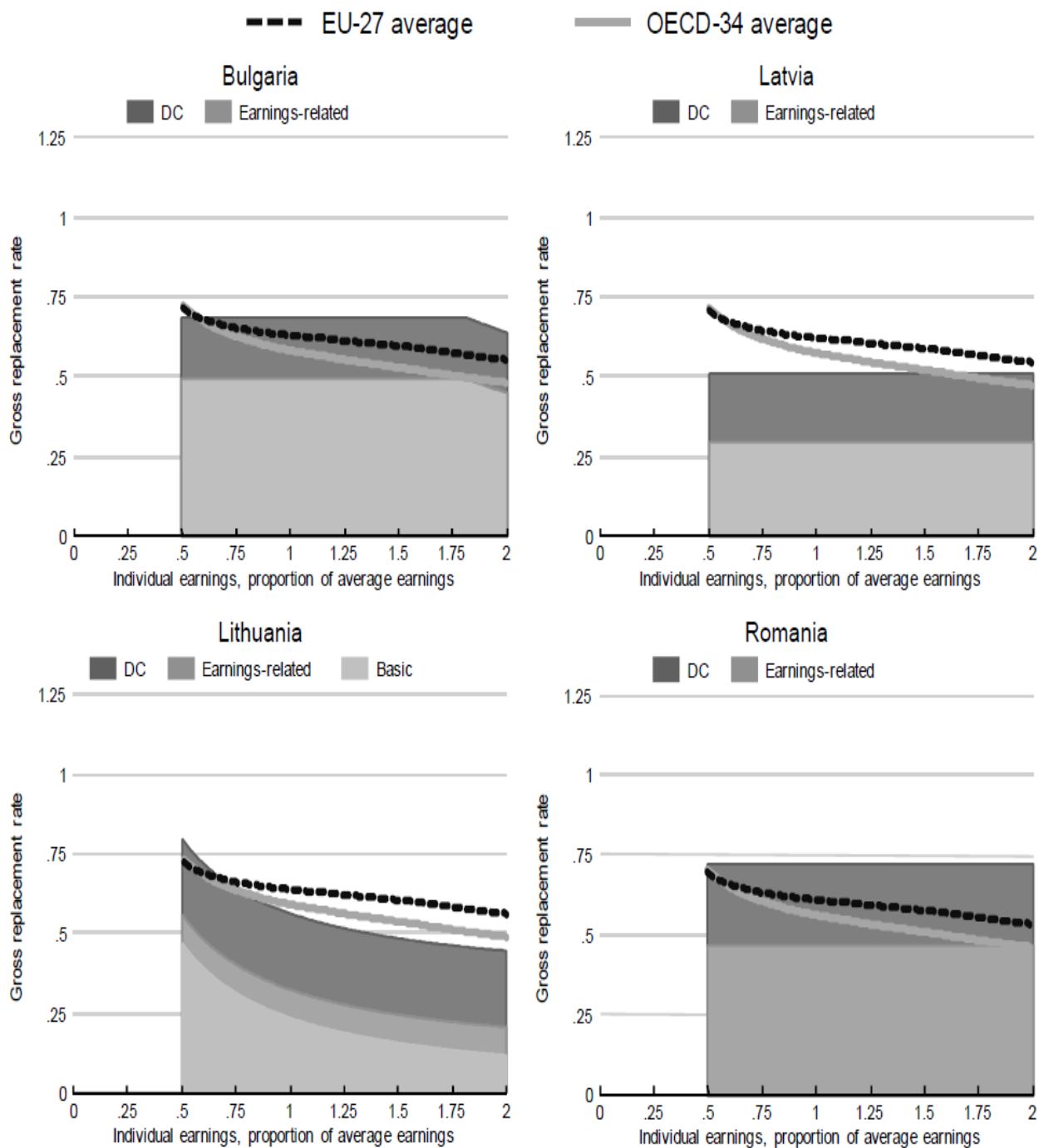
**Anexa 1
Figura 1**

Source: OECD pension models.

Sursa: Eduard Whitehouse – *Reversals of systemic pension reforms in Central and Eastern Europe: Implications*, OECD Social Policy Division

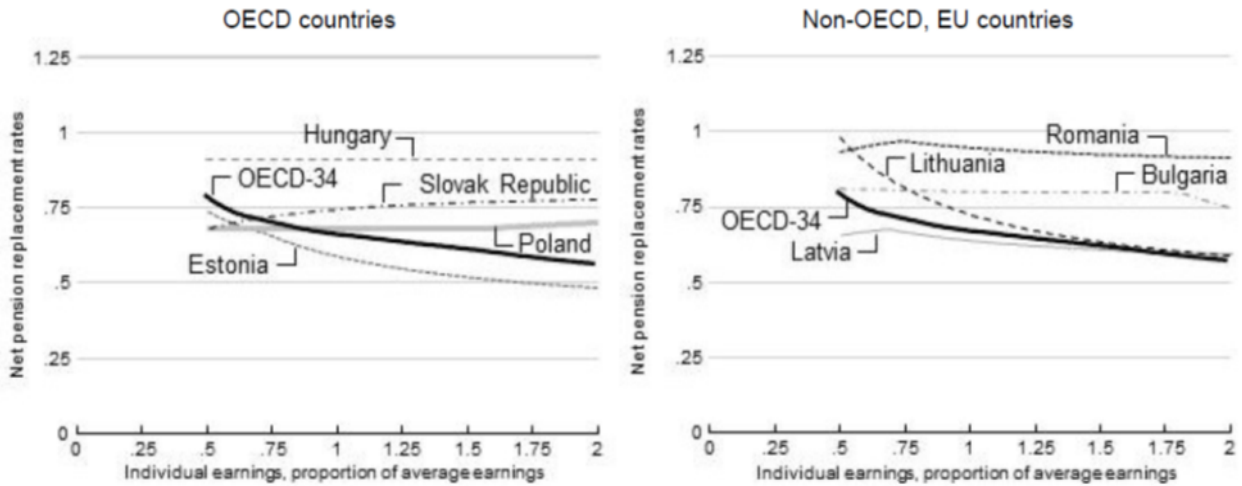
Figura 2

Source: OECD pension models.

Sursa: Eduard Whitehouse – *Reversals of systemic pension reforms in Central and Eastern Europe: Implications*, OECD Social Policy Division

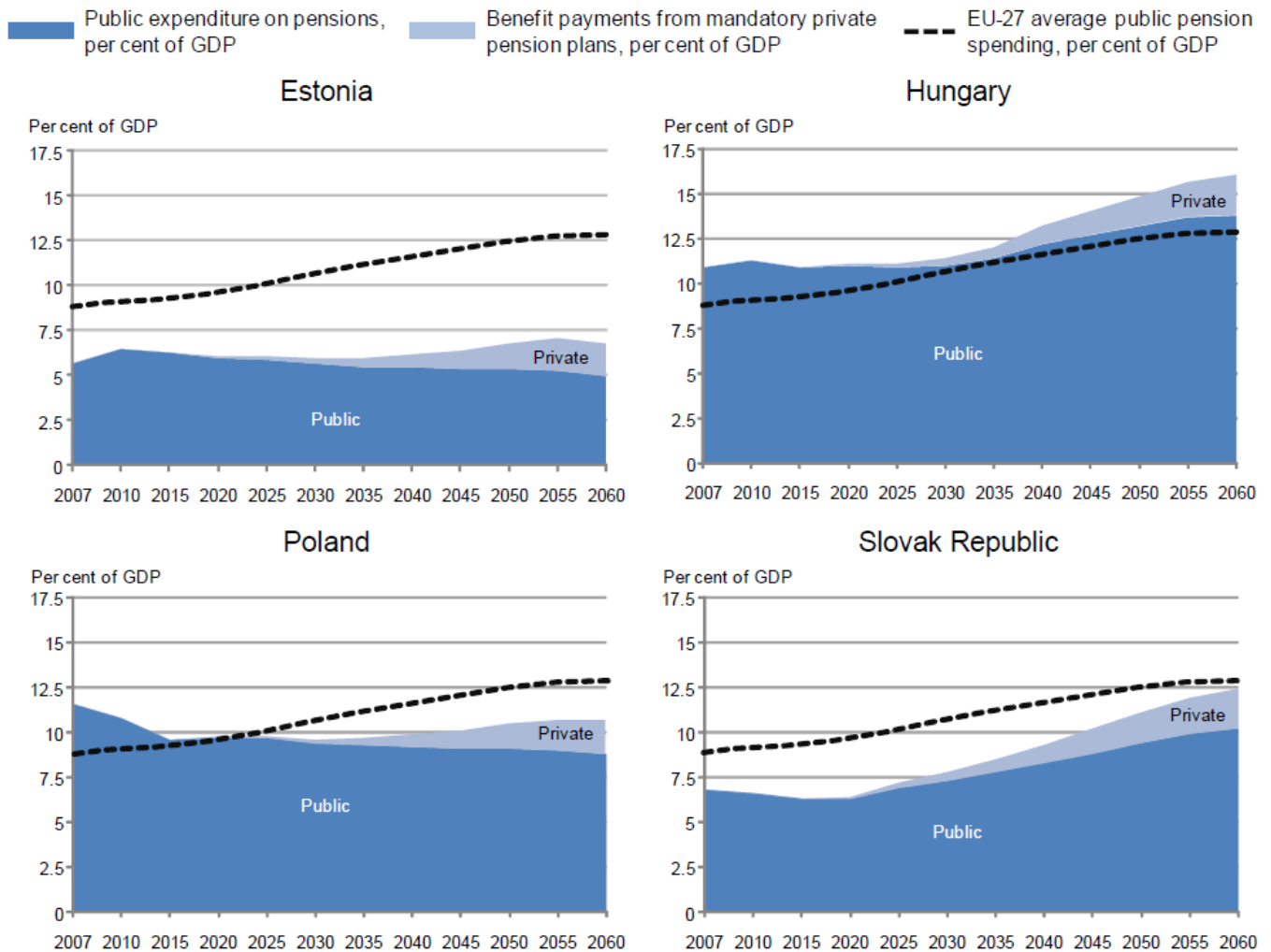
Figura 3

Source: OECD pension models.

Sursa: Eduard Whitehouse – *Reversals of systemic pension reforms in Central and Eastern Europe: Implications*, OECD Social Policy Division

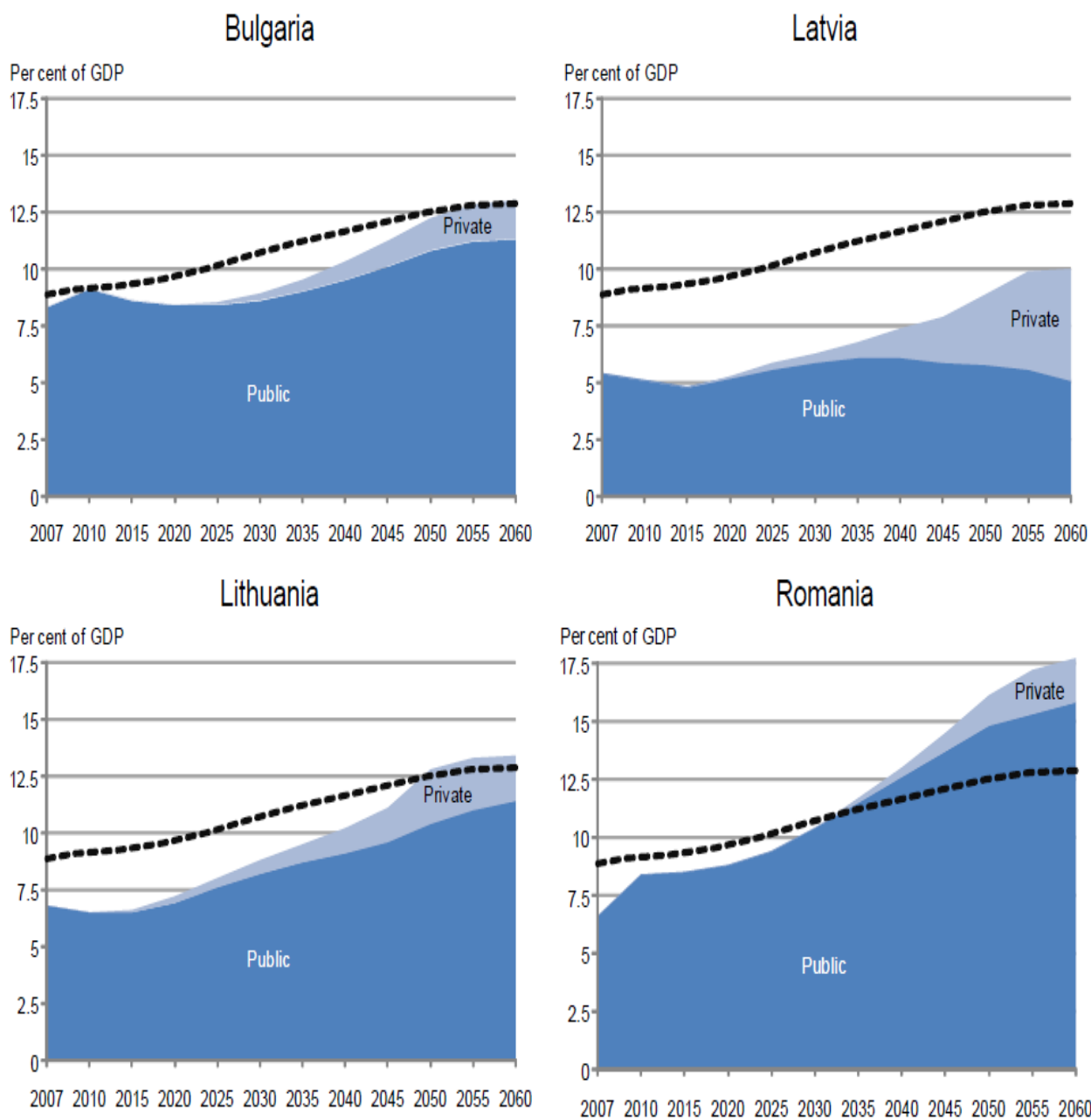
Figura 4

Sursa: Eduard Whitehouse – *Reversals of systemic pension reforms in Central and Eastern Europe: Implications*, OECD Social Policy Division

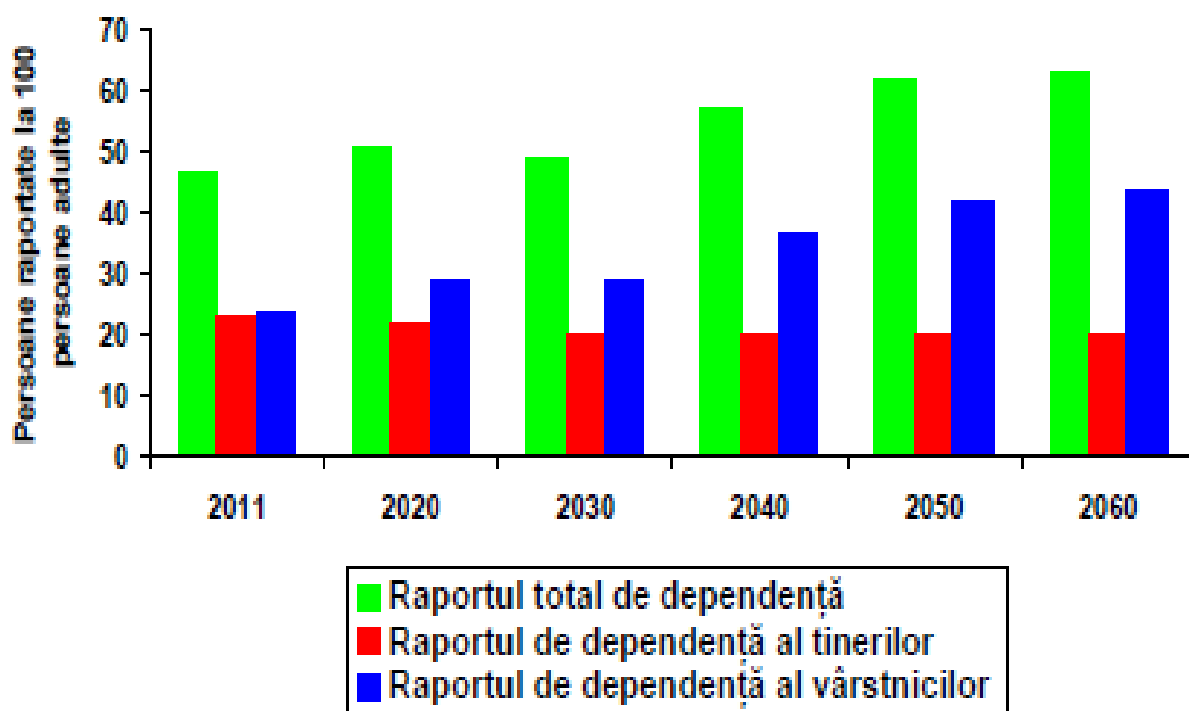
Figura 5

Public expenditure on pensions, per cent of GDP   Benefit payments from mandatory private pension plans, per cent of GDP   EU-27 average public pension spending, per cent of GDP

Sursa: Eduard Whitehouse – *Reversals of systemic pension reforms in Central and Eastern Europe: Implications*, OECD Social Policy Division

Figura 6

Sursa: Proiectarea populației active la orizontul anului 2060 – INS, 2013

Tabelul 6

Varianta de proiectare	Mii persoane			Modif. 2060/2011	
	2011	2030	2060	Absolută (mii)	Relativă (%)
Cu migrație externă					
Constantă		18047,0	12946,7	-7174,9	-35,7
Optimistă	20121,6	18270,3	13966,8	-6154,8	-30,6
Pesimistă		17777,6	11926,4	-8195,2	-40,7
Fără migrație externă					
Constantă		18121,9	13232,7	-6889,0	-34,2
Optimistă	20121,6	18346,1	14270,5	-5851,2	-29,1
Pesimistă		17851,6	12195,8	-7925,8	-39,4

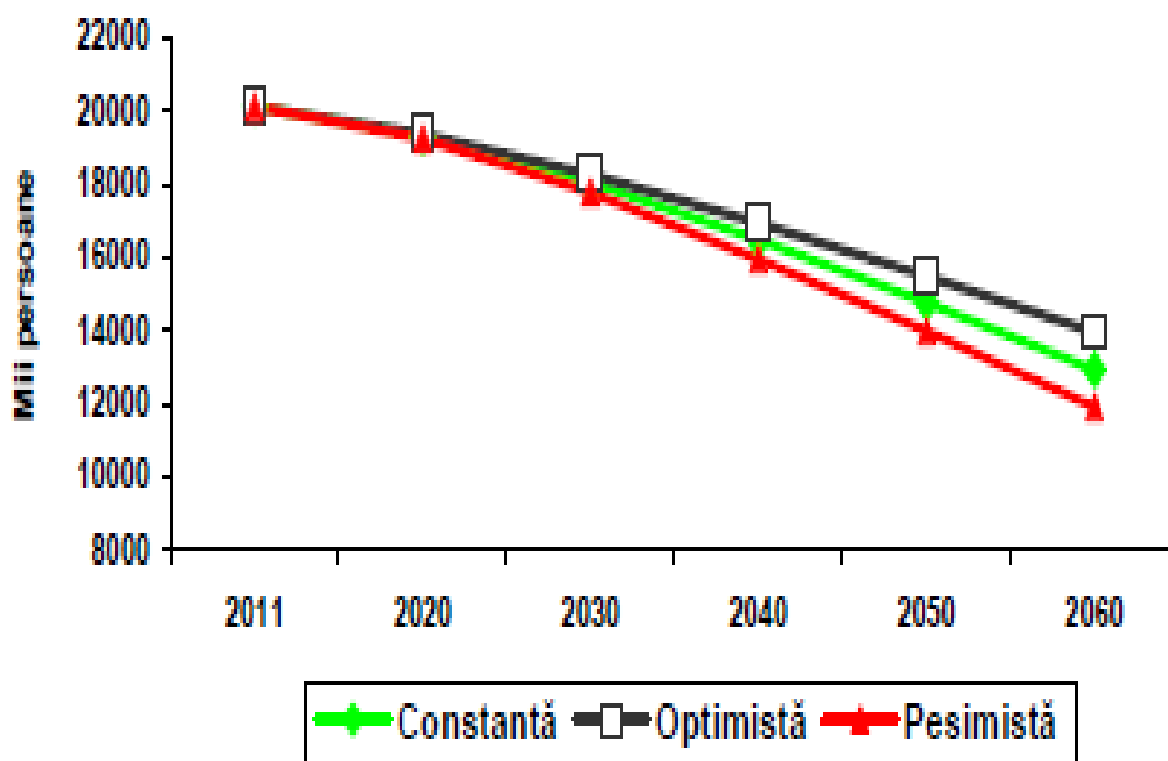
Sursa: Proiectarea populației active la orizontul anului 2060 – INS, 2013

Tabelul 7

	<u>2011</u>		<u>2030</u>		<u>2060</u>	
	<i>Mii persoane</i>	<i>(%)</i>	<i>Mii persoane</i>	<i>(%)</i>	<i>Mii persoane</i>	<i>(%)</i>
Cu migrație externă						
Total	20121,6	100,0	18047,0	100,0	12946,7	100,0
0 - 14 ani	3189,6	15,9	2397,6	13,3	1567,8	12,1
15 - 64 ani	13684,3	68,0	12099,1	67,0	7921,9	61,2
65 ani și peste	3247,7	16,1	3550,3	19,7	3457,0	26,7
Fără migrație externă						
Total	20121,6	100,0	18121,9	100,0	13232,7	100,0
0 - 14 ani	3189,6	15,9	2441,0	13,5	1659,4	12,5
15 - 64 ani	13684,3	68,0	12131,5	66,9	8116,1	61,3
65 ani și peste	3247,7	16,1	3549,4	19,6	3457,2	26,2

Sursa: Proiectarea populației active la orizontul anului 2060 – INS, 2013

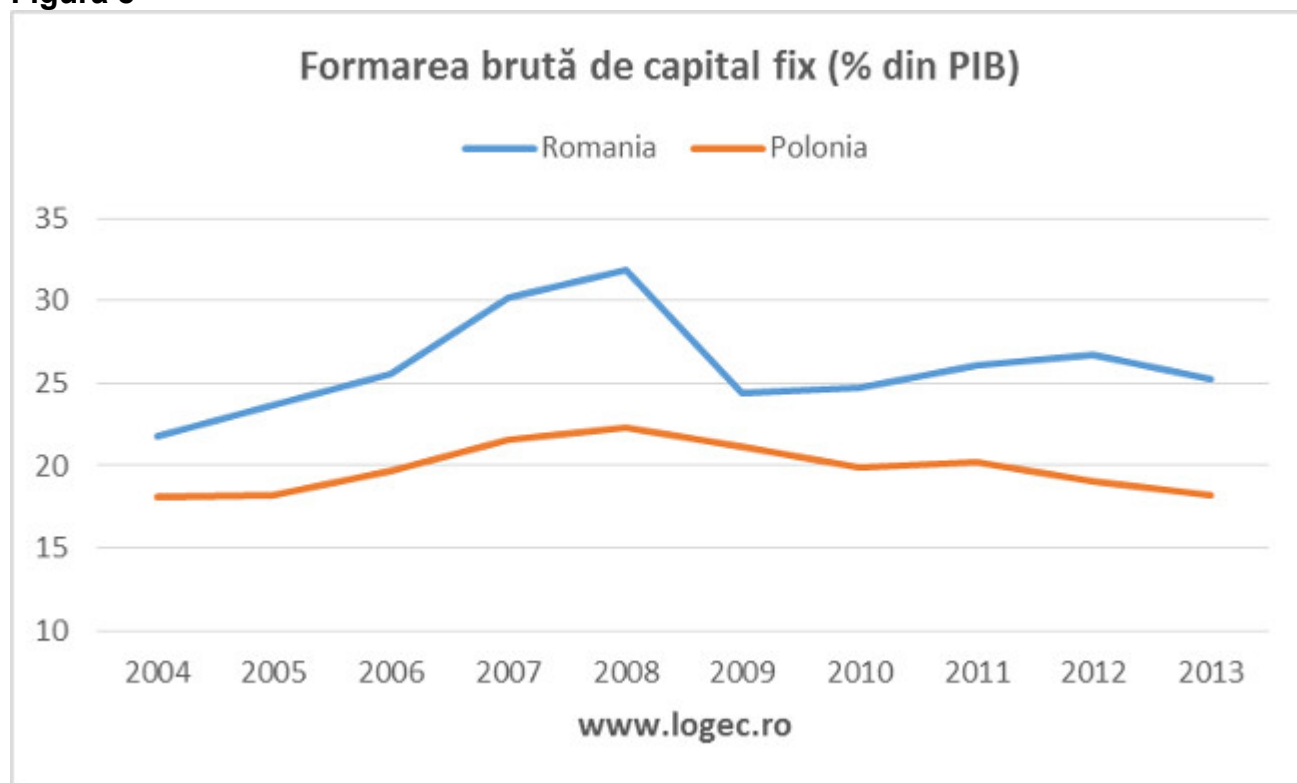
Figura 7

Sursa: Institutul Național de Statistică – Proiectarea Populației României la Orizontul Anului 2060, Dec. 2013

Figura 8

Sursa: <http://logec.ro/de-ce-nu-exista-motive-pentru-scaderea-ratei-rezervelor-minime-obligatorii>

Anexa 2

Tabelul 8

LUNA	Castigul salarial mediu brut pe economie (RON)	%(afereant PII) din castigul salarial mediu brut pe economie	Contributia medie efectiva in PII	Pondere col.2 in col.1	Participanti cu contributii la PII in luna curenta	Contributii brute virate in PII (RON)	Numar total de participanti PII	Participanti fara contributii la PII in luna curenta	Pondere participantiilor cu conturi nealimentate lunar	Grad efectiv de colectare in PII
mai '08	1,623	32.5	27.6	85.04%	3,194,961	88,190,860	4,156,316	961,355	23.1%	76.9%
iun	1,751	35.0	31.4	89.77%	3,283,980	103,238,512	4,161,051	877,071	21.1%	78.9%
iul	1,704	34.1	29.9	87.62%	3,268,776	97,608,724	4,164,230	895,454	21.5%	78.5%
aug	1,738	34.8	31.8	91.53%	3,419,029	108,776,168	4,311,070	892,041	20.7%	79.3%
sep	1,769	35.4	31.2	88.06%	3,382,937	105,397,263	4,362,878	979,941	22.5%	77.5%
oct	1,728	34.6	30.5	88.15%	3,408,990	103,855,801	4,409,755	1,000,765	22.7%	77.3%
nov	1,751	35.0	30.6	87.41%	3,406,229	104,265,317	4,467,992	1,061,763	23.8%	76.2%
dec	1,795	35.9	32.2	89.68%	3,436,545	110,644,859	4,531,859	1,095,314	24.2%	75.8%
ian '09	1,844	36.9	32.3	87.62%	3,402,037	109,929,205	4,580,786	1,178,749	25.7%	74.3%
feb	2,023	40.5	35.6	87.93%	3,448,961	122,704,927	4,642,002	1,193,041	25.7%	74.3%
mar	1,839	36.8	32.0	87.12%	3,403,495	109,054,038	4,693,928	1,290,433	27.5%	72.5%
apr	1,863	37.3	32.4	86.87%	3,438,987	111,310,185	4,731,544	1,292,557	27.3%	72.7%
mai	1,922	38.4	33.0	85.92%	3,413,185	112,725,418	4,752,942	1,339,757	28.2%	71.8%
iun	1,930	38.6	33.2	85.97%	3,405,689	113,017,137	4,775,553	1,369,864	28.7%	71.3%
iul	1,855	37.1	31.8	85.58%	3,390,772	107,657,497	4,797,792	1,407,020	29.3%	70.7%
aug	1,887	37.7	32.0	84.90%	3,411,322	109,299,066	4,819,200	1,407,878	29.2%	70.8%
sep	1,901	38.0	32.2	84.64%	3,400,474	109,422,790	4,838,965	1,438,491	29.7%	70.3%
oct	1,845	36.9	31.4	85.03%	3,367,170	105,648,239	4,859,938	1,492,768	30.7%	69.3%
nov	1,860	37.2	31.5	84.65%	3,398,044	107,002,229	4,885,077	1,487,033	30.4%	69.6%
dec	1,881	37.6	31.6	83.96%	3,392,280	107,153,642	4,913,152	1,520,872	31.0%	69.0%
ian '10	1,866	37.3	31.1	83.38%	3,367,821	104,800,825	4,936,522	1,568,701	31.8%	68.2%
feb	2,023	40.5	33.4	82.55%	3,358,399	112,169,916	4,971,803	1,613,404	32.5%	67.5%
mar	1,967	49.2	40.3	81.96%	3,356,452	135,282,247	5,004,234	1,647,782	32.9%	67.1%
apr	1,940	48.5	39.7	81.81%	3,385,278	134,315,800	5,026,721	1,641,443	32.7%	67.3%
mai	2,074	51.9	42.2	81.40%	3,382,378	142,760,666	5,041,116	1,658,738	32.9%	67.1%
iun	1,973	49.3	40.5	82.21%	3,397,516	137,765,510	5,055,102	1,657,586	32.8%	67.2%
iul	1,962	49.1	40.3	82.19%	3,383,310	136,395,077	5,072,010	1,688,700	33.3%	66.7%
aug	1,951	48.8	40.2	82.47%	3,370,970	135,594,222	5,091,825	1,720,855	33.8%	66.2%
sep	1,868	46.7	39.5	84.54%	3,339,217	131,833,042	5,110,520	1,771,303	34.7%	65.3%
oct	1,846	46.2	39.2	84.99%	3,323,260	130,351,387	5,130,335	1,807,075	35.2%	64.8%
nov	1,846	46.2	39.3	85.20%	3,315,385	130,354,000	5,157,413	1,842,028	35.7%	64.3%
dec	1,846	46.2	39.6	85.73%	3,346,255	132,394,732	5,186,367	1,840,112	35.5%	64.5%

Tabelul 9

LUNA	Castigul salarial mediu brut pe economie (RON)	% (afereant PII) din castigul salarial mediu brut pe economie	Contributia medie efectiva in PII	Pondere col.2 in col.1	Participanti cu contributii la PII in luna curenta	Contributii brute virate in PII (RON)	Numar total de participanti PII	Participanti fara contributii la PII in luna curenta	Ponderea participantilor cu conturi nealimentate lunar	Grad efectiv de colectare in PII
ian '11	1,900	47.5	40.2	84.67%	3,331,767	134,004,219	5,211,184	1,879,417	36.1%	63.9%
feb	2,067	51.7	43.8	84.68%	3,310,822	144,875,212	5,243,918	1,933,096	36.9%	63.1%
mar	1,963	58.9	50.4	85.63%	3,069,878	154,798,062	5,272,089	2,202,211	41.8%	58.2%
apr	1,944	58.3	48.3	82.90%	3,266,420	157,921,752	5,294,309	2,027,889	38.3%	61.7%
mai	2,056	61.7	50.5	81.94%	3,300,643	166,819,455	5,308,589	2,007,946	37.8%	62.2%
iun	2,066	62.0	51.0	82.24%	3,296,187	168,019,345	5,324,819	2,028,632	38.1%	61.9%
iul	2,008	60.2	49.7	82.53%	3,417,314	169,904,317	5,342,633	1,925,319	36.0%	64.0%
aug	2,026	60.8	52.8	86.82%	3,479,497	183,599,908	5,379,018	1,899,521	35.3%	64.7%
sep	2,027	60.8	50.6	83.21%	3,447,512	174,447,604	5,403,419	1,955,907	36.2%	63.8%
oct	2,005	60.2	50.0	83.17%	3,480,667	174,120,419	5,442,475	1,961,808	36.0%	64.0%
nov	2,017	60.5	49.9	82.41%	3,491,956	174,120,426	5,476,480	1,984,524	36.2%	63.8%
dec	2,008	60.2	50.1	83.18%	3,463,063	173,531,547	5,516,038	2,052,975	37.2%	62.8%
ian '12	2,054	61.6	51.5	83.64%	3,433,027	176,942,835	5,544,425	2,111,398	38.1%	61.9%
feb	2,209	66.3	54.4	82.08%	3,512,315	191,041,568	5,576,175	2,063,860	37.0%	63.0%
mar	2,022	70.8	58.9	83.17%	3,413,294	200,908,952	5,603,397	2,190,103	39.1%	60.9%
apr	2,028	71.0	58.7	82.69%	3,449,765	202,482,391	5,635,827	2,186,062	38.8%	61.2%
mai	2,126	74.4	60.4	81.19%	3,538,436	213,778,099	5,649,408	2,110,972	37.4%	62.6%
iun	2,140	74.9	60.9	81.27%	3,514,679	213,954,065	5,662,523	2,147,844	37.9%	62.1%
iul	2,109	73.8	60.5	81.98%	3,529,363	213,565,828	5,674,807	2,145,444	37.8%	62.2%
aug	2,140	74.9	61.7	82.31%	3,578,738	220,639,183	5,691,921	2,113,183	37.1%	62.9%
sep	2,147	75.1	61.4	81.73%	3,518,566	216,101,459	5,708,605	2,190,039	38.4%	61.6%
oct	2,117	74.1	60.9	82.24%	3,523,682	214,706,733	5,706,913	2,183,231	38.3%	61.7%
nov	2,122	74.3	61.1	82.23%	3,598,310	219,765,186	5,737,068	2,138,758	37.3%	62.7%
dec	2,139	74.9	60.9	81.29%	3,572,424	217,396,667	5,772,514	2,200,090	38.1%	61.9%
ian '13	2,173	76.1	62.8	82.52%	3,542,877	222,353,029	5,803,067	2,260,190	38.9%	61.1%
feb	2,343	82.0	66.4	80.96%	3,618,762	240,249,109	5,832,413	2,213,651	38.0%	62.0%
mar	2,138	74.8	61.6	82.30%	3,528,491	217,311,024	5,858,236	2,329,745	39.8%	60.2%
apr	2,144	96.5	76.9	79.72%	3,675,575	282,699,458	5,876,298	2,200,723	37.5%	62.5%
mai	2,231	89.2	73.1	81.93%	3,570,915	261,084,849	5,891,284	2,320,369	39.4%	60.6%
iun	2,291	91.6	74.6	81.37%	3,594,528	268,048,172	5,913,012	2,318,484	39.2%	60.8%
iul	2,226	89.0	73.0	82.01%	3,580,821	261,489,126	5,925,264	2,344,443	39.6%	60.4%
aug	2,219	88.8	74.3	83.70%	3,546,828	263,508,251	5,938,767	2,391,939	40.3%	59.7%
sep	2,259	90.4	76.2	84.31%	3,615,515	275,439,670	5,954,335	2,338,820	39.3%	60.7%

Sursa: Asociația pentru Pensile Administrate Privat din Romania (APAPR)

Centrul Român de Politici Europene
www.crpe.ro

Centrul de Resurse pentru participare publică
www.ce-re.ro